

d' omnipotentis dei
 laudē. cum sepe
 recitent scōz mi
 racula. que p' eos egi
 t. Summa clemētia.
 maxime scē di
 genitoris max
 debent refer
 ri preconiis.
 que sunt

omni melle dulciora. Ergo ad roborandas in
 ei amorem fidelium mentes. & ad excitanda cor
 da pigritantium ea que fideliter narrati au
 diunt. largiente deo. recitare studemus.

vidā uir religiosus
 erat. qui scām dei
 genitorem ualde di
 ligebat. ac ei serui
 cū preter opletorū
 nimis diligenter de
 cantabat. Quadam
 nocte

p' uisionem ipsa mater inle ap
 parens ei. qd ageret suus capellanus
 inq'uit. Ille quidē non parū tremens. ac
 stupens. satis humiliter respondit dicens.
 Quid mea dñā de quo dicis. At illa inquit.
 te ipsū ei lecto. quem in deseruire nō deneg.
 S. aliquantulū in negligens uideris esse.
 q' completoriū meū non ut. cantare. Quib;
 audiens uir ille. ac nimis perussus terrore.

Mater quidā q' in cenobio.
 Multabat celoz deus
 ei mat tamq' eo fili
 excreuerat seruire sedul
 ū conuenit illa fr̄iera
 q' cantare nocte consueuerat
 I oram ara solus hic adera
 herz sup soluens qd uouerat
 Die ū p' horas singula
 Post expletas horas canonicas.
 Gloriose maxie ppria
 Decantabat laudes & gr̄a
 Multo q'dem h' egit temp
 Non negligens. s; deuotissim
 Donec q'dā tem' grauedine
 Non ualebat debitū redd
 Morb; q'dē nuntū affluc
 Sa. q'uit. extra. interio
 Cuparat. ut neq' uocib; m
 Neq' cibis pateret aditv
 S; & partes totū corpi
 In breue spaciū temp
 Videbant quasi exanimi
 Tanta erat uis egritudinis
 Preualente dolore febriu
 Laborabat uir dñi nimis
 Et dicerent circastantis
 Q'da. ille iā reddet sp
 Cui rei audito nunt
 Tot ad; conuenit ille
 Et p' fr̄e ut mori p'xio
 F' lent. & orant. ungentes ole
 Expletis his cepuit psaller
 Vt in tali mol ē discrimen

UNIVERSITY OF WISCONSIN STUDIES
IN THE SOCIAL SCIENCES AND HISTORY

NUMBER 12

MIRACULA SANCTAE VIRGINIS MARIAE

BY

ELISE F. DEXTER

MADISON

1927

UNIVERSITY OF WISCONSIN

LIBRARY

STUDIES

232.931C

MC71

87530

COPYRIGHT 1927
by THE UNIVERSITY OF WISCONSIN

CONTENTS

- I Complines.
- II Hildefonsus.
- III Drowned Sacristan.
- IV Clerk of Chartres.
- V Five Gaudes.
- VI Charitable Almsman.
- VII Ebbo the Thief.
- VIII Monk of St. Peter's in Cologne.
- IX Pilgrim of St. James.
- X Priest who knew only one Mass.
- XI Two Brothers of Rome.
- XII Rustic who removed Land Marks.
- XIII Prior of St. Saviour's, Pavia.
- XIV Jerome, Bishop of Pavia.
- XV Stained Corporal.
- XVI Fire at Mount St. Michael.
- XVII Clerk of Pisa.
- XVIII Murielidis.
- XIX Jew of Bourges.
- XX Three Soldiers.
- XXI Eulalia.
- XXII Abbot Elsinus.
- XXIII Mead.
- XXIV Toledo.
- XXV Foot cut off.
- XXVI Musa.
- XXVII Mater Misericordiae.
- XXVIII Libia.
- XXIX Gethsemane.
- XXX Virgin's picture insulted.
- XXXI Devil in three beast shapes.
- XXXII Saturday.
- XXXIII Abbot Leofric.
- XXXIV Milk.
- XXXV Sudden Death.

PREFACE

In the course of an investigation into the sources of some of the *Cantigas* of Alfonso el Sabio, involving the legends dealing with the Virgin Mary that were so popular during the Middle Ages, I came upon a manuscript, now in the possession of the University of Chicago, which contains a number of these tales. As it appears to be one of the earliest of such collections, and is moreover probably one of the very few owned in this country, it seemed to me that it ought to be published. Through the courtesy of Professor John M. Manly of the University of Chicago, I have received permission to edit and print it.

The manuscript, stamped Phillipps MS. 25142, is in Latin. It is one of ten Latin manuscripts bound together in a volume bearing the title *Sallustii Invectiva in Ciceronem, M. T. Ciceronis*. Since the title bears no relation to the contents of the volume, and since it is clear that the MSS. contained in it did not originally belong together, it is highly probable that both the grouping and the false title are due to Guglielmo Libri,¹ to whose library the book belonged, and who might have had more than one reason for wishing to conceal the actual contents of the volume.² For one thing, the names of Sallust and Cicero were undoubtedly of higher saleability than the names included in the book; moreover, the miracles may have been looked upon as somewhat scandalous. Where Libri obtained this manuscript it has been impossible to ascertain; the book was sold, however, with the library of Libri in March, 1859, by S. L. Sotheby and John Wilkinson, whose catalog contains a detailed description of it, doubtless written by Libri himself, from which I take the following:

¹ Libri is well known to collectors for his extensive thefts of valuable MSS. from numerous French libraries. Some of these were subsequently restored to their original owners, but most of Libri's thefts were never traced.

²The contents of the volume are: I. *Miracula S. Virginis*. II. *Prognosticon futuri seculi et alia*. III. *Amphilochi episcopi Iconii, etc.* IV. *In Vita et miraculis Beati Johannis, etc.* V. *De XV signis XV dierum, etc.* VI. *De Penitentia Regis Salomonis*. VII. *Papallere usum esse*. VIII. *Ordo autem missas vel orationes*. IX. *Hoc sunt precepta legis*. X. *Incipit expositio brevis Remigii, etc.*

“Apparently written by an Anglo-Saxon scribe with capitals illuminated in colours, the first being a representation of the Madonna and Child * * *. Some are in verse, and several relate to England [a bait for the English collector?] * * * At the end there is an old inscription, defaced at the beginning, and showing that the manuscript was offered to some church, with an imprecative formula which bears another testimonial to its antiquity, ‘si quis eum abstulerit iram dei incurrat et sit anathema his et in eternum fiat.’ In this volume * * * the whole of the numerical figures are written according to the ancient Roman alphabetical system.”

As a matter of fact, the Latin inscription does not occur at the end of this manuscript, but apparently at the end of the book. It can not be taken as an indication of the date of the manuscript, since the manuscripts in the collection are by various scribes and therefore presumably of various dates. Typewritten information pasted at the back of the volume reads: “Written and decorated in England about 1075.” This latter note is not contained in the description of the above-mentioned catalog, and I have not been able to ascertain the author of it. A reference in the legend *Elsinus* (number 23 below) to the rule of the Normans in England, however, makes it practically certain that this is too early a date for this particular manuscript: “Tempore quo normanni angliam invaserunt, erat quidem abbas elsinus nomine constitutus, in ecclesia sancti augustini anglorum apostoli in qua ipse requiescit, ceterique successores sui.” No one writing in 1075 would refer to the Norman conquest in such terms.

Further evidence pointing to a later date for this manuscript is afforded by two passages which may allude to a great epidemic of erysipelas which took place in France about the year 1128. In our story number 20 we read of three men “accensi sunt igne, qui singulorum membra vehementer conburere,” and in number 25 of a man who was “ardens in uno pede.” Numbers of the Mary legends refer to this epidemic, the French term for which was *feu sacré*.

To continue with Libri's description: "On the first page is a most remarkable painting, size $2\frac{3}{4} \times 1\frac{7}{8}$ inches, of the Virgin and Child under canopy. Five colours are used, green, blue, red, brown, and black. It is not only beautiful but, being of such an early date, is of importance for the history of English painting. It shows a curious blending of Irish and Byzantine art, and possesses a great deal of expression. On the same page is a painted initial done in an elaborate design, with grotesque." As a matter of fact, this description does not seem to be any more exact than the ascription of the date 1075 to the collection. The painting does not appear to show especially Irish or Byzantine characteristics. I am indebted to Mr. A. M. Friend of the Graduate College of Princeton University for the following opinion as to the miniature:

"The style of the initial and figure subject seem to indicate the twelfth century, say 1125-1150. The regularity of the tendrils in the initial and their symmetrical arrangement seem to me to preclude the eleventh century. The writing is surely twelfth century. As to the provenance, I do not hazard much of a guess. Roughly I would look for the style in East Belgium or West Germany, but this does not check up very well. Libri's ascription to England seems to me worthless." It must indeed be said that while there are various allusions to England in the manuscript, none of them are of such a nature as to compel the assumption of an English origin.

A divergent view of the provenance of the miniature is held by Professor Antonio Solalinde, who feels sure that both miniature and initial are late copies of Visigothic forms, many of which have been preserved for us in Spanish MSS. He is, therefore, inclined to assume that the MS. may have been of Spanish origin.

The manuscript is written in two columns of 34 (sometimes 35) lines each on vellum, size $8\frac{3}{4} \times 6\frac{3}{8}$ inches, in a good hand of the twelfth century, without rubrics, marginal notes (but see below for a marginal insertion), headings, or foliation, and fills 16 double leaves, i. e. 32 pages. Aside from the

two ornate initials on the first page, there are twenty-seven large initials. I am unable to ascertain whether any of the symbols employed could be used to determine the origin or age of the writing. Of possible significance might be the following: *est* is many times represented by $\div$; double *i* is always written with a slanting stroke over each *i*, as in *filii*, but the single *i* is very rarely so marked; exclamatory *o* and the prepositions *a* and *e* have a superscript accent, which also appears over *e* and *o* in some words in number 33, e. g. *eadem*, *eodem*, *aliquandiu*; *vel* is represented mostly by *ul* with a line through the *l*, so that the symbol closely resembles *ut*, and in one case the *u* is omitted; there is frequent use of a *d* with a backward slanting stroke, something like the *d* of Anglo-Saxon; the hyphen, quite regularly employed, is a single upward slanting stroke, written very lightly just at the bottom of the line. The letters *v* and *u* appear to be interchangeable in principle, though their employment follows certain broad lines in this manuscript. For the most part, *u* is written both for Latin *v* (*video*) and *u* (*ut*); but in many cases *v* stands for Latin *u*, such instances being particularly common in our number 34; elsewhere the appearance of such a *v* is sporadic, but I have noted it rather frequently in *ut* and *dum*, and especially when it occurs at the beginning or end of a line (hence its frequency in number 34); our facsimile contains two examples. Of interest are certain peculiarities in the writing of some proper names: (1) *Maria* is almost always capitalized, and the *r* is very frequently written with a capital which is of one height with the other letters; (2) *Christus* is regularly written *XPC*; (3) *Jesus* is written *ihc*, the *h* being larger than the other letters and having the form of a capital; on the other hand, *deus* is almost never capitalized, nor are proper names in general. Odd is the use of Greek *k* in several occurrences of *karissime*. The writing is mostly quite legible, and seems to be by one hand, though to be sure the scribe is not always consistent. There seems to be more confusion in the use of *t* and *c* in the latter part of the manuscript, and a freer use of

v for *u*; similarly, the cedilla gains in frequency as the writing proceeds. Toward the end he writes *ecclesia*, *eternę*, *celestia*, as well as *cęli* (*coeli*), *penas* (*poenas*), *cepit* (*coepit*). It must be said, however, that consistency is not a conspicuous merit of our scribe: the same words appear now with and now without the cedilla, and his use of abbreviations shows wide fluctuations. In one respect, on the other hand, I do find complete consistency: a peculiar character resembling a *z* is used for *r* always after *o*, and only after *o*. I stated above that there are no marginal notes. In miracle number 27, however, the scribe evidently skipped a line of his original, and was forced to insert it in the margin; the device for this is a symbol consisting of three dots composing a triangle; this symbol is written above the line after the word preceding the omission, and then appears in the margin followed by the omitted phrase.—The facsimile reproduction of the first page will give a good idea of the character of the handwriting throughout.

As to the contents of the collection, it is composed of thirty-five miracles, all of them belonging to those most widely current in the Middle Ages. In endeavoring to discover the relationship of this manuscript to other collections of similar character, I have used largely Mussafia's *Studien zu den mittelalterlichen Marienlegenden*³ and Ward's *Catalogue of Romances in the Department of MSS.*, British Museum.⁴ If it is true, as miniature and handwriting seem to show, that this collection of miracles dates from the first half of the twelfth century, then it must be among the very earliest of such collections now extant. There are none at all from the eleventh century, and the greater number come toward the end of the twelfth or the beginning of the thirteenth. The fact that it is a small collection corroborates the theory that it was one of the earlier compilations which later became incorporated in the great collections of the later Middle Ages. After a careful study of all the tables of contents cited by Mussafia and Ward, I do not find any that agrees with this

³ Sitzungsberichte der Wiener Akademie, Phil.-hist. Classe, 1887-1898.

⁴ London 1893.

one. Phillipps 25142 commences with a story called *Complines*, which is followed by that group of miracles called H. M. by Mussafia. This group is of very early origin and was very popular, so that it appears in almost all the collections of miracles of the Virgin. After H. M. we have seventeen legends which must be primarily considered in attempting to determine its origin, since the very popularity of H. M. makes its appearance in any collection of no decisive value.

I have been able to find only one MS. that begins with *Complines*: this is a manuscript of the thirteenth century, Paris Latin 16498, containing only eighteen miracles. This collection, while omitting seventeen of the tales included in Phillipps, preserves throughout the order of Phillipps, except that 7 precedes 6, and includes no miracle not found in the latter. It would appear, therefore, to be a copy of our manuscript with omissions. The opening line of each miracle is quoted by Mussafia, and this evidence, slight as it is, seems to point to a more abbreviated form than that given in our MS.

Four other manuscripts listed by Mussafia bear a resemblance to ours. These are all large collections containing many miracles besides those in Phillipps. They are: Paris Latin 14463 (twelfth century), Paris Latin 12953 (thirteenth century), Arundel 346 (twelfth century), and Cleopatra C. 20 (twelfth century). The first two are in the Bibliothèque Nationale and are French collections, the other two are both in the British Museum and are presumably English. The first two contain all the miracles of our manuscript (except that our number 35 is omitted from 12953) but in a totally different order. Paris 12953 has not been published, so far as I can learn, so that I can not say whether it shows any textual similarity to Phillipps. Paul Meyer has published in Romania (1900) two miracles from the second Paris manuscript, 14463. One of these, number 2 of our collection, is practically identical in wording with ours; the other, our number 4, is very similar, though not exactly the same. I do not know whether a further examination would reveal any close connection be-

tween the two manuscripts, but the wide divergence in order would not encourage the supposition that Phillipps had been used in the compilation of the French collection.

As to the British manuscripts, on the other hand, Arundel shows a closer resemblance in the order, together with fairly close textual correspondence, but it omits four of our miracles. Lastly, there is Cleopatra, which seems to show the greatest resemblance to the Chicago manuscript. The second part of this collection begins with the seventeen miracles of H. M.; it omits number 19 of our collection, which follows H. M. in Phillipps, no doubt because that tale was included in Book I of Cleopatra; then it gives all the other miracles of our collection, except the last one, but in a different order. Yet in this changed order large groups remain together. However, it does not seem possible, on the whole, from an examination of the tables of contents to come to very definite conclusions as to the relationship of these manuscripts.

In an effort to find a basis for textual comparison, I made use of the collection H. M., which forms a part of so many legendaries. It has been published, together with the miracles peculiar to each manuscript, by Carl Neuhaus in *Die lateinischen Vorlagen zu den altfranzösischen Marienlegenden*,⁵ by Richard Becker in Gonzalo de Berceo's *Milagros und ihre Grundlagen*,⁶ and more recently by T. F. Crane in his edition of Pez's *Liber de miraculis*⁷—a collection upon which Mussafia bases much of his study of the relationship of these manuscripts, and which had been inaccessible to scholars because of the fact that the earlier editions of it had been suppressed. None of these collections coincide with our manuscript, neither in the order of arrangement nor in the selection of miracles included in addition to H. M.; Pez omits seven while adding fifteen, and Copenhagen Thott 128, the manuscript that forms the source of Berceo, omits fifteen while adding eleven. As already noted, Cleopatra, the manuscript published by Neu-

⁵ Aschersleben, circa 1886.

⁶ Strassburg 1905.

⁷ Ithaca, N. Y. 1925.

haus, shows the greatest similarity as to contents. An examination of all the texts, however, shows only that no very close relationship with ours seems to exist. Pez shows less agreement than the others, which is perhaps not surprising, inasmuch as it is of a later date. But in its text our manuscript agrees now with one, now with another, and many times has a reading entirely its own, so that it is impossible to say that it is dependent on them or they on it.

A comparison of Phillipps with isolated miracles of an earlier date, in so far as I have been able to find such, indicates at times agreement with the earlier form, at times with one of the manuscripts under discussion. Altogether, I do not find it possible to point to any one manuscript with which this one is clearly and definitely related. It seems on the whole to belong to a group of which the Cleopatra manuscript also forms a part, since a certain similarity exists between them.

To return for a moment to the question of the original of Phillipps. It has no apparent connection with manuscripts Oxford and Cambridge, which are clearly written on English soil. They contain a certain form of the story *Milk*, for example, which is characteristic of England, and in the tale *Mead* they use the name of King Athelstane, which the continental manuscripts omit. Our version omits this form of *Milk* and also fails to mention Athelstane in *Mead*. On the other hand, it preserves in the story *Eulalia* the correct spelling of the English place name *Eadwardum scestonie*, which in the Pez version becomes *Cadowardum cestione*. The spellings *ea* and *sc*, in this case, are late Saxon forms and could only have been copied from a Saxon MS. Further evidence of Saxon influence is to be found in number 33, where we read: "quidam monachus, wes monasterio leuricus nomine fuit * * *"; the scribe had slipped in copying, and it should read "west monasterio," i. e. Westminster. In this connection I may again call attention to the Saxon form of *d* common in this manuscript. On the other hand, both numbers 21 and 33 refer to England, and hence might have carried these

forms with them to the continent; and it is to be noted that in number 22 William appears in the French form *guillelmus*, though of course the French spellings of these names were long current in England. On the whole, I come to the conclusion that an English origin for our manuscript is at least possible.

In transcribing the manuscript, I have tried to preserve the original form as far as possible. I have therefore adhered closely to the actual spelling of the text, only omitting the accent marks. I have used italics to indicate letters omitted or represented by some sort of abbreviation or symbol, except that I have everywhere kept the traditional sign (&) for *et*, and the sign ÷ for *est*. There is another symbol for *et*, but since that is presumably not used by present day printers, I have written out the word where that symbol occurs. Capitals I have kept as they are, except for the *r* in *Maria*. Punctuation required special treatment, since our symbols have changed; I have represented the inverted semicolon by a comma, as well as the single dot written at or near the middle of the line, but before a direct quotation I have used the colon for the latter. There is a single occurrence of a semicolon in number 34; otherwise the semicolon is an abbreviation for *us*. The period, as with us, lies near the bottom of the line. There is a special symbol for the question mark in all cases; I have used our ordinary character for that. Rather unique is the writing of number 34. This is in rhymed (some rhymes are merely assonances) verse; each verse begins with a medium sized capital (which may be an abbreviation, such as the sign for *et* enlarged) which is set off by a double space, and each occupies an entire line, the final letter of the verse being carried out to the margin with a row of marks filling the intervening space, if any; a period terminates each line. I have retained this arrangement. It may be remarked in this connection that the last miracle is also rhymed but not written in metrical form, though there is a period at the end of each verse; I have not separated the verses in the latter case. Where

a word, in which the scribe sometimes uses a cedilla and sometimes not, is represented by a symbol, I have omitted the cedilla in my transcription, e. g. *hec* and *que*.

I am indebted to the University of Chicago for permission to print the manuscript, and to Professors John M. Manly and Charles H. Beeson of that university for assistance and advice; also to Professor Antonio Solalinde of the University of Wisconsin for counsel and encouragement.—E. F. D.

Ad omnipotentis dei laudem cum sepe recitentur *sanc-
torum* miracula que per eos egit diuina clementia, maxime
sancte dei genitricis Marie debent referri preconia, que sunt
omni melle dulciora. Ergo ad roborandas in eius amorem
fidelium mentes & ad excitanda corda pigritantium ea que
fideliter narrari audiui~~mus~~, largiente deo recitare studeamus.

I

Quidam uir religiosus erat, qui *sanctam* dei genitricem
ualde diligebat ac eius seruicium preter *completorium* nimis
diligenter decantabat. Quadam nocte per visionem ipsa mater
*miseri*cordie apparens, ei, quid ageret suus capellanus inqui-
siuit. Ille quidem non parum tremens, ac stupens, satis
humiliter respondit dicens: *Quis* ÷ mea domina de quo dicis?
At illa inquit te ipsum esse scito, quem mihi, deseruire non
denego. Sed aliquantulum mihi, negligens uideris esse, qui
completorium meum non uis cantare. Quibus auditis uir ille
ac nimio percussus terrore, se culpabilem clamans ac deinde
supplex ueniam petens, respondit dicens: O carissima domina
tuis *preceptis* libentissime uolo obedire, & quod dicis me neg-
lexisse deuotissime cupio adimplere, si tantummodo pro tua
dulcissima pietate me uelis docere, quo ordine hoc secundum
tuam uoluntatem possim complere. Ad hec illa : In primis
inquit ut mos est, conuerte nos deus salutaris noster debes in-
cipere. Postea antiphonam completi sunt dies Marie. Psalmos.
Cum inuocarem & in te domine. Qui habitat, et ecce nunc.
Capitulum, ecce uirgo concipiet. Responsorium, *sancta* dei
genitrix uirgo semper Maria, intercede pro nobis ad dominum.
Hymnum, uirgo singularis uitam presta puram sit laus deo
patri. Uersus, aue Maria. Antiphonam, ecce completa sunt
omnia. Psalmum, nunc dimittis. Collectam, deus qui de
beate Marie.

II

Fuit in toletana urbe quidam archiepiscopus, qui uocabatur
hilde~~fonsus~~, religiosus ualde, et bonis operibus ornatus, qui

inter cetera bonorum operum studia, sanctam Mariam dei genitricem ualde diligebat, & pro ut poterat omni reuerentia eam honorabat. In cuius laudem uolumen insigne de eius sanctissima uirginitate, stilo eleganti composuit, quod ita eidem sancte Marie conplacuit, ut illi ipsum librum manu tenens appareret, et pro tali opere gratias referret. Ille vero cupiens eam altius honorare, constituit ut celebraretur sollempnitas eius singulis annis, octauo die ante festiuitatem dominici natalis, ita uidelicet, ut si sollempnitas annuntiationis dominice, circa passionem uel resurrectionem euenerit, in predicto die sub eandem sollempnitatem congrue restitui possit. Quod sibi satis uidebatur iustum, ut prius sanctę dei genitricis ageretur festum, ex qua deus homo uenit in mundum. Quę sollempnitas in generali concilio confirmata, celebratur per multarum ecclesiarum loca. Ergo sancta dei genitrix ei rursum apparuit, sedens in cathedra prope altare posita, & uestimentum sacerdotale quod albam uocamus ei attulit dicens illi: Hoc uestimentum de paradyso dei filii mei attuli quid uestieris in dei et mea sollempnitate, & in hac cathedra sedebis quando libuerit tibi ibi sedere. Sed scito certissime quod nemo preter te in hac cathedra impune sedere uel hoc uestimentum ualebit induere. Quod si quis presumpserit, dei iudicio non carebit. His dictis sancta uirgo ab illo recessit, eique uestimentum quod attulerat reliquit. Quo ille ualde letus utens, in dei et eius sanctę matris seruicio, co[ti]die crescebat in boni operis exercitio. Post hec feliciter migravit ad dominum, relinquens posteris ad honorandam dei matrem pulcherrimum exemplum. Post cuius obitum quidam clericus uocabulo siagrius iam prelibate urbis factus—archiepiscopus. Qui paruipendens deuotionem predecessoris sui immo deceptus astuciis inimici, in predicta cathedra contra prohibitionem sanctę uirginis Marie, sedere, sacrum quoque uestimentum induere uolens, dixit: Sicuti ego homo sum, sic et hominem scio fuisse predecessorem meum. Quare ergo non uestirer eo quo induebatur uestimento, cum eodem quo functus ÷ fungar presulatus officio? Hec dicens illo sacro uestimento se induit, sed statim deo ulciscente presumptionem

eius in terram eodem uestimento artius constrictus mortuus cecidit. Quod uidentes qui illic aderant, magno pauore conterriti, sacrum uestimentum quod ille indigne acceperat tulērunt, & in thesauro ecclesię ubi hactenus seruatur reposuerunt. Sic sancta dei genitrix beatum hildefunsum qui ei deuote seruierat, honorauit siagriū uero pro sua presumptione, morte multauit, ostendens quod quisquis eam honorauerit, gratiam dei suamque habebit.

III

In quodam cenobio erat quidam monachus, secretarii officio functus. Hic ergo erat ualde lubricus, & demoniaco instinctu aliquotiens libidinis urebatur estibus. Tamen dei genitricem sanctam non modice diligebat, & transiens ante sanctum eius altare dicendo: aue Maria gratia plena dominus tecum, eam cum reuerentia salutabat. Adiacebat autem ipsi cenobio fluuius quem frater predictus transibat quando ad explendam concupiscientiam suam pergebat. Quadam itaque nocte uolens ire ad scelus assuetum coram altari ut solitus erat sanctam mariam salutauit, ac deinde ecclesię ianuas aperiens ad predictum fluuium peruenit. Quem dum transire uellet a diabolo impulsus in eundem cecidit, et mox demersus ibidem interiit. Cuius animam mox rapuit multitudo demonum, cupiens eam deferre in baratrum. Sed pietate dei affuerunt etiam angeli, si forte possent illi ferre aliquid solatii. Quibus timentibus dixerunt demones uerbis contumacibus: Vt quid huc aduenistis? Nil in hac anima habebitis, quem propter mala opera que gessit, iure concesso ÷ nobis. Ad hec ualde tristes sancti angeli dum non sufficienter haberent, qui, profferrent operis boni, ecce subito aduenit sancta dei genitrix, et liberali auctoritate dixit demonibus illis: Cur o nequissimi spiritus, hanc animam rapuistis? Responderunt: Quia inuenimus eam consummasse uitam in operibus malis. At illa: Falsa sunt inquit que profertis. Scio enim quomodo alicubi pergens me primum salutando a me licentiam accipiebat, & rediens similiter hec agebat. Quod si dixeritis quia uim facimus uobis, ecce pone-

mus in iudicio summi regis. Cumque ex his inter se altercarentur, placuit altissimo domino pro meritis sanctę suę matris, ut anima fratris rediret ad corpus, quatinus penitentiam ageret de suis reatibus. Interea aduenit tempus quo fratres ad cantandos matutinos ymnos conuocarentur. Et dum mora fieret ad pulsandum, signum, surgentes aliqui ex fratribus secretarium predictum quesierunt, et non inuenientes usque ad flumen perrexerunt, et eum in aqua dimersum repererunt. Cuius corpus ab aqua extrahentes, mirabantur cogitantes qua occasione hoc ei contigisset. Cumque plura opinantes inter se sermocinarentur mirum in modum, ecce ille frater surgens a morte, inter eos astitit uiuus. Et narrauit fratribus, quę contigerant sibi, et quomodo euaserat, succurrente genitrice dei. Post hec non solum illud uitium quod delectari solebat deseruit, sed deo et sancte eius matri feruentius seruiuit, & in bonis actibus uitam suam consummans in pace animam reddidit.

IV

Quidam clericus erat in urbe carnotensium qui erat leuis moribus, seculi curis deditus carnalibus etiam desidiis ultra modum subiectus. Hic tamen sanctam dei genitricem nimis in memoriam habebat, & sicut de altero supra retulimus eam sepissime salutatione angelica salutabat. Qui dum ut fertur ab inimicis peremptus esset, scientes eum satis irreligiosam uitam duxisse decreuerunt extra cimiterium sepelire debere. Quod ita fecerunt, extraque atrium non ut talem decebat uirum sepelierunt. Et dum illic per dies triginta iacuisset, sancta uirgo uirginum illius miserta, apparuit cuidam clerico dicens ei talia: Cur ita egistis circa meum cancellarium, ut poneretis eum extra cimiterium uestrum? Cui interroganti quisnam esset ille eius cancellarius, sancta inquit, ille qui ante dies XXX^a a uobis ÷ extra atrium tumulatus, me deuotissime salutabat, et coram meo altari me sepissime salutabat. Citius ergo ite, & corpus eius de indecenti loco auferentes in atrio ponite. Hec dum ille cunctis enarrasset, uehementer admirati, tumultum

eius aperuerunt, et florem plucherrimum, in ore ipsius inuen-
erunt et linguam eius integram & sanam quasi ad laudan-
dum deum paratam. Intellexerunt itaque cuneti qui aderant,
quia dei genitrici ex ore suo fecisset seruicium, quod sibi fuisset
placitum. Et relato corpore eius ad cimiterium cum dei laudi-
bus decenter sepelierunt. Quod non solum pro illo sed etiam
pro nobis credamus fecisse sanctam dei genitricem, quatinus
tamen nos quam hec audientes, accendamus in dei & eius
amorem.

V

Alter quoque quidam clericus in quodam loco morabatur,
qui et ipse deo et eius alme genitrici satis erat deuotus. Qui
inter cetera actuum bonorum studia, quibus eidem sanctę
uirgini placere curabat, hanc antiphonam in eius laudem
mente deuota decantabat: Gaude dei genitrix, uirgo immacu-
lata, gaude quę gaudium ab angelo suscepisti. Gaude quę
genuisti eterni luminis claritatem, gaude mater, gaude sanc-
ta dei genitrix uirgo, tu sola mater innupta, te laudat omnis
factura genitricem lucis, sis pro nobis quasi perpetua inter-
uentrix. Hic ergo cum languore correptus ad extrema per-
uenisset, cepit anxari, & pauore nimio perturbari. Cui ap-
parens sancta Maria uirgo, dixit ei: Cur tanto timore trepidas,
qui totiens mihi gaudium enuntiasti? Ne paueas, quomodo
nil mali patieris, sed gaudii quod mihi precinebas a modo me-
cum particeps eris. Audiens hec ille putauit se sanitati resti-
tutum. & dum se cum leticia erigere uellet, anima eius a cor-
pore egrediens petiit paradisi gaudia, ubi sicut promiserat ei
sancta dei genitrix letabitur per eterna secula. Ergo pensan-
dum ÷ quantum debeat mente retineri, quę sibi seruientibus
non desinit auxiliari.

VI

Uir quidam pauper degebat in quadam uilla. Qui cum
egeret stipe cotidiana, per plura loca pergebat, & tam ex largi-
tione bonorum uirorum quam labore manuum suarum, uictum

adquirebat. Ita vero sanctam dei genitricem prout poterat et sciebat ex toto corde suo honorabat, ut etiam de elemosinis que ei dabantur, pro eius amore aliis pauperibus sepiissime largiretur. Hic igitur cum moreretur, cepit deprecari sanctam dei genitricem ut sibi misereri dignaretur, & precibus suis ei felicitatem paradisi requiemque largiretur. Tunc ipsa mater misericordię ei assistens dixit : Veni dilecte, et sicut petisti perfruaris requie paradisi. Hanc ergo uocem audierunt plures qui in eadem domo erant, quod et mox effectus ostendit. Denique statim anima eius egressa de corpore, perducta est ab angelis in paradisi guadium ubi sicut promiserat sacra dei genitrix letatur cum sanctorum cet[er]ibvs.

VII

Sicut exponit beatus Gregorius de viitem stellis pliadibus quod se quidem non contingunt, et tamen lucis sue radios pariter ostendunt, sic plures in mundo religiosi uiri diuersis extitere temporibus qui deo et eius sanctissime matri simili deuotione in una eademque virtute placere studuerunt. Quos aliqui imitantes meritis multo inferiores, meritis eiusdem sanctę uirginis sepius erepti sunt, a penis tam anime quam corporis. Unde nulli sit dubium quod referimus, in diuersis non dissimile miraculum. Fvr quidam uocabatur ebbo, multociens res alienas rapiebat, aliorum su[b]stanciis furtim ablati, tam se quam suos alebat. At tamen sanctam dei matrem uenerabatur ex corde, etiamque dum ad latrocinandum pergeret, exorando salutabat eam deuotissime. Contigit autem quadam die, dum quedam non sua furaretur, ut subito peruasus ab inimicis suis comprehenderetur. Qui dum se a reatu purgare nequiret, iudicio arbitrorum decretum ÷, ut appensus uitam finiret. Ductus itaque est, ad laqueum sine miseratione ulla, ut suspenderetur sine mora. Cumque eo suspenso iam pedes eius in aere pederent, ecce sancta mater uirgo in auxilium ei ueniens, per biduum eum ut sibi uidebatur, suis sanctis manibus sustentauit, nec aliquam lesionem pati permisit. Illi vero qui eum suspenderant, cum ad locum illum unde

paulo ante dicesserant, ubi ille pendebat redissent, *et uidissent eum uiuentem, & uultu hilari quasi nil mali patientem, putauerunt eum non plene laqueo innexum, et accedentes dum guttur eius transfigere uellent, iterum sancta Maria uirgo manus suas gutturi eius apposuit, nec transfigi permisit. Cognoscentes uero illi eo referente quod sancta uirgo auxiliaretur ei, ualde mirati, dimiserunt eum amore dei et matris eius. Qui abiens factus est monachus, & postea quoad uixit deo et sanctissime matri eius seruiuit.*

VIII

In monasterio sancti petri quod ÷ apud coloniam, erat quidam frater, cuius uita & mores nimis ab habitu monachili discrepabant. Nam leuiter se agens in pluribus actibus etiam filium contra propositum monachi habebat, et seculari se actu in multis tradiderat. Hic igitur aliquando cum quibusdam fratribus potionem pro corporis salute accipiens, irruente languore nimis afflictus, sine confessione uel Christi corporis sacra communione repente defunctus est. Cuius anima ab antiquo mox hoste arrepta, ducebatur ad infernalium loca. Quod cernens sanctus petrus cuius erat monachus, accessit ad benignum dominum, & pro anima ipsius deprecabatur eum. Cui dominus: Ignoras inquit quid propheta me inspirante dixerit, domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis r. in. m.¹ sancto tuo? Subitiens, qui ingreditur sine macula, & operatur. i.² Quomodo ergo hic potest fieri saluus, cum neque sine macula sit ingressus, neque ut debuit iusticiam operatus ÷ ?

Hec audiens sanctus petrus, iterum sanctos angelos et deinde singulos ordines sanctorum precatus est, ut orarent pro anima fratris. Quibus singulis se deprecantibus cum ea que supra retulimus respondet dominus, nouissime uenit ad sanctam dei genitricem sanctasque uirgines, sciens certissime earum exaudiri preces. Ob quam rem cum surrexit sancta dei genitrix, precatura suum filium cum sanctis uirginibus,

¹ requiescit in monte.

² iustitiam.

statim surrexit eis Christus, dixitque suę sanctę matri, sanctisque uirginibus: Quid a me poscis dulcissima mater, cum meis carissimis sororibus? Cui sancta uirgo dum respondisset: quod pro anima fratris memorati postularet, Christus ait illi: Licet per prophetam dixerim neminem posse in meo tabernaculo habitare, nisi qui sine macula ingreditur, & iusticiam operatur, tamen quia tibi placet ut indulgentiam consequatur, concedo ut anima eius ad corpus reuertatur, ut acta de malis actibus penitentia, demum requie perfruatur. Hec ut sancta uirgo sancto petro innotuit, confestim sanctus petrus magna clauē quam tenebat diabolus terrens eum in fugam uertit, & animam fratris quam tenebat eripuit. Quam duobus spetiosis pueris commendauit, et ipsi nichilominus commendauerunt eam cuidam fratri, qui fuerat monachus prefati monasterii. Qui reducens eam, rogauit quasi pro mercede ut singulis diebus diceret pro eo psalmum, misereri mei deus, & persepe scopis mundaret sepulchrum eius. At frater ille de morte resurgens, quę sibi contigerant, uel quod uiderat narrauit, et quomodo a diaboli potestate fuisset ereptus, suffragiis sanctę dei genitricis, atque sancti petri apostoli. Sane si hoc quod narrauimus miraculum alicui uidetur incredibile, cogitet quantum possit sancta dei genitrix supra omnes ordines sanctorum apud filium suum cęli et terrę dominum, et deponet omne incredulitatis ambiguum. Si uero obicit de clauē sancti petri qua terruit inimicum, meminerit quia incorporalia corporeis nisi per corporea narrari non possunt.

IX

Neque hoc debemus silere, quod beatę memorię dominus hugo abbas cluniacensis solet narrare de quodam sui monasterii fratre. Idem uero frater dicebatur giraldus. Qui cum aduc laicus esset desiderabat quondam ad sancti iacobi limina properare. Preparatis itaque itineri necessariis sub lucente die qua iter debebat aggredi, cum sua concubina dormiuit, deuictus uoluptate carnis. Cumque paululum in itinere cum sociis suis processisset, antiquus hostis eum decipere cupiens, qui

aliquando transfigurat se in angelum lucis, in similitudinem beati iacobi apostoli ostendit, eique dixit: Scias quoniam pro malis actibus quę gessisti, iam non potes salutem consequi, nisi feceris quę dixerō tibi. Abscide igitur primum tua genitalia membra & deinde interfice temetipsum, et ob hoc habebis a deo premium sempiternum. At ille putans ueraciter eum esse sanctum iacobum, qui talia iuberet, arrepto ferro membra uirilia abscidit, ac postea per guttur suum ferrum trahens semetipsum ad mortem uulnerauit. Quem iam morti proximum audientes socii eius iam extremum spiritum uiolenter trahentem, ut uiderunt eum sanguine eruentatum, dimittentes eum cum festinatione fugerunt, metuentes ne forte dicerentur, uel cupiditate pecunię uel aliqua occasione peremisse illum. Porro cum fugissent, illo defuncto rapuit animam eius hostis antiquus, qui eum deceperat eum cum suis satellitibus, se ita predam cepisse non modice gauisus. Nutu uero dei dum transirent secus ecclesiam sancti petri, uenit eis obuiam sanctus iacobus assumpto secum sancto petro, et dixit demonicę cohorti: Cur tulisti animam peregrini mei? Illi uero cum profferrent quicquid mali poterant & quod ad extremum se peremisse, dixit eis sanctus iacobus: Sciatis certe quia non gaudebitis de illius perditione. Nam sub mei specie eum decepistis, et hoc quod fecit quasi mihi obediens simpliciter fecit. Quod si contra hoc reluctatis, eamus ad iudicium sanctę Marię dei genitricis. Hi dum ob hoc ante sanctam dei genitricem unenissent, et quid de hac re sibi placeret inquirerent, ipsa sancta uirgo plena pietate iudicauit animam ad corpus reuerti, ut re malis quę egerat, posset penitendo purgari. Sic itaque meritis sanctę uirginis Marię et sancti iacobi apostoli, anima ad corpus regressa ÷. Homo reuiuiscens, inuenit se sanum & tantummodo cicatricem pro testimonio remansisse, ubi guttur fuerat desectum. Porro uirilia membra quę sibi dēpserat non sunt ei restituta, preter unum foramen paruum per quod mingebat exigente natura. Hic denique monachus factus in supra dicto monasterio, cluniacensi, multis diebus uixit deuotus in serucio dei.

X

Sacerdos quidam erat, parrochię cuiusdam ecclesię seru-
iens, honestę uitę, et optimis studiis peditus, *sed* litterarum sci-
entia non plene imbutus. Et enim unam tantum missam sciebat,
quam deuotissime in honore sanctę dei genitricis Marię omni-
bus diebus cantabat. Hęc ÷ cuius introitus: *Salue sancta*
parens. Ob hoc a clericis apud episcopum accusatus, con-
festim accersitus, ad eum est protinus perductus. Quem cor-
ripiens episcopus, interrogabat si uerum esset, quod de illo au-
dierat. Qui respondit ei uerum esse, et se aliam missam nec
scire, nec cantare. Ad hec episcopus, furore commotus, eum
dicens seductorem hominum, officio missę priuauit eum. Reuer-
sus uero presbiter ad domum suam, tristabatur propter misse
priuationem. Nocte nero sequenti apparuit sancta dei genitrix
episcopo in uisione, dicens ei seuera uoce aliquantulum: Ut
quid ita meum cancellarium tractasti, ut prohiberes seruicium
dei et meum ab eo fieri? Pro certo igitur noueris quod nisi
citius ut agat diuinum officium sicuti solet iusseris, die tri-
cesimo morieris. Hac uisione tremefactus episcopus surrexit
concitus, & mittens ad presbiterum, mandauit ut ad se ueniret
quantotius; Qui dum uenisset, episcopus ad pedes eius procidit,
et ut ei indulgeret, humiliter poposeit. Deinde precepit at num-
quam ultra aliam missam cantaret, nisi eam quam de sancta
Maria cantare solitus esset: Ex tunc uero ipsum presbiterum
magnifice honorabat, quem etiam pro dei amore et sanctę Marię,
quam diu uixit, et uestiuit & aluit. Sic beata dei genitrix
sacerdotem sibi seruientem ab iniuria protegens quę ei neces-
saria erant preberi fecit, et postea defunctum ad uitam
eternam, suis meritis introduxit.

XI

Erant duo fratres in urbe roma, quorum unus uocatur pet-
rus, ad modum prudens, & strenuus ecclesię sancti petri archi-
diaconus, *sed* auarus, alter uero stephanus dicebatur. Qui
iudex in eadem urbe constitutus, sepe munera accipiendo, iudi-
cium peruertebat, & aliis non debita dando, aliis sua auferendo,

multos iniuste iudicabat. Nam etiam tres domos, ecclesie sancti laurentii, & sanctę agnetis unum ortum iniuste abstulit. Accidit autem ut frater eius petrus moretur, & in penas purgatorias pro suis culpis duceretur. Post paucos quoque dies defunctus ÷ stephanus, et ad iudicium domini perductus. Quem cernens sanctus lavrentius cui tres domos subtraxerat, quasi cum indignatione approximans ei, tercio brachium, eius arcius strinxit, & non minimo dolore cruciavit. Sancta quoque agnes cum sanctis uirginibus pro orto sibi subtracto, faciem suam ab eo auertit. Tunc dominus cęli qui ÷ iustus iudex, dans iudicium super eum dixit: Quoniam multociens aliena abstulit, et munera accipiendo praeue iudicans ueritatem uendidit, dignum ÷ ut in loco iudę traditoris debeat poni. Quid plura? Sine mora inpletur iudicium domini. At uero idem stephanus dum adhuc uiueret, ualde diligebat sanctum preiectum episcopum & martyrem, et singulis annis clericos pascendo, et multas elemosinas pauperibus erogando, honeste eius agebat sollemnitatem. Dixerat ergo sancto preiectos: Sancte preiecte cur non succurris stephano, qui tam deuotus extitit in tuo seruicio? Accede ad misericordem, & benignum dominum, ut sua potenti pietate, largiatur illi aliquod remedium. Tunc sanctus preiectus primo accedens ad sanctum laurentium, & sanctam agnetem in quos ille deliquerat, precabatur ut ei ueniam darent. Illi uero pro amore eius, culpę illius pepercerunt citius. Deinde exorauit dominum pro eo cooperante sancta genitrice dei Maria, & mox obtinuit, ut anima illius rediret ad corpus quatinus quod rapuerat redderet, et de peccatis suis penitentiam ageret, uiuens diebus xxxa. Interea dum duceretur idem stephanus ad locum iudę traditoris, ut iudicauerat dominus, audiuit a longe quasi uoces plangentium animarum in penis positarum, inter quas agnouit petrum fratrem suum. Ad quem appropinquans, dixit ei: Quomodo frater in penas istas es adductus? quem iustum uirum estimabamus? At ille: Iccirgo hue sum adductus, quoniam aliquantulum fui auarus. Ad hec stephanus: Speras inquit ultra consequi salutem? Cui ille: Spero ait, quoniam & si

auarus fui, tamen multa bona erga sanctam ecclesiam facere studui. Et si dominus apostolicus pro me missam cantaret, cum cardinalibus suis, largiente deo, consequerer ueniam, et soluerer ab his quas patior penis. Post hec dum stephanus domino iudice ut supra dictum ÷ in loco ubi iudas torquebatur, qui erat quasi puteus, clauis acutis circumquaque prefixus fuisset mersus uenit iussio altissimi dei, ut anima eius rediret ad corpus. Reductus ergo cum uenisset ante sanctam dei genitricem Mariam, iussit ei uirgo piissima ut singulis diebus uite sue cantaret spalmum, beati immaculati. Ergo dum reuixisset supradictus uir, quę sibi contigerant narrauit apostolico & his qui erant cum eo, quę audierat a fratre suo petro. Ostendit etiam brachium suum quod constrinxerat sanctus laurentius, quod mirum in modum ita liuidum erat, ac si uiuens in corpore hoc passus fuisset. Addidit etiam hoc: In hoc sciētis quoniam vera sunt quę refero uobis, dum uideritis me ex hac uita migrare xxxta diebus peractis. His verbis fidem faciens audientibus quod iniuste abstulerat reddidit, & exinde peracta de reatibus penitentia tricesimo die a seculo emigravit.

XII

Erat uir quidam secularis, rurali operi deditus, & aliis mundanis studiis occupatus. Qui dum multis prauis actibus esset intentus, & iam dum terram suam exararet, quantum poterat terrę uicinis suis subripiebat, et metas suas transgrediens, iugeribus suis aliorum terram furtim sociabat. Hic tamen sanctam dei genitricem sepius in mente habebat, & plerumque eam sicut de quibusdam supra retulimus, sicuti sciebat devote salutabat. Iste ergo cum esset defunctus, conuenerunt demones animam eius se rapere confidentes. Affuerunt & iam angeli. Qui cum referrent pauca bona ab eo facta, ceperunt demones contra proferre innumera mala. Cumque ob hoc exultantes putarent se uicisse, intulit unus ex angelis, quod cum deuotione solitus esset salutare sanctam genitricem domini. Hoc audientes spiritus inmundi, confestim relict

hominis anima recesserunt ab eo confusi. Sicque illa anima erepta ab aduersariorum potestate perpetuam dampnationem euasit, largiente deo, pro suę genitricis merita, quę cum eo in eternum sit benedicta, per seculorum secula amen.

XIII

Apud civitatem que uocatur papia, in monasterio sancti saluatoris, fuit quidam monachus, qui erat prior ipsius monasterii constitutus. Hic levis in eloquio erat, & prauis moribus, multisque actibus, non sibi proficius intentus. Sed quamuis ita uideretur irreligiosus, sanctam Mariam matrem domini. non parum, diligens, singulis horis laudes dei eiusque canebat. Et dum eas caneret, semper stabat, nec ullatenus sedere uolebat. Expleto denique uite suę tempore, defunctus atque tumulatus. Post anni circulum apparuit cuidam secretario monasterii, qui uocabatur hubertus. His autem ut mos ÷ secretarius ante matutinos ymnos surrexerat quadam nocte & lampadum lumina refouebat, stans ante altare, cum ecce prefatus frater defunctus cepit eum uocare, clamans aperta uoce, frater huberte, frater huberte. At ille hæc audiens ualde territus ÷, et ignorans quid hoc sibi uellet, ad mansiones priuatas que erant in domo infirmorum quoniam uiciniores erant monasterio accessit. Ibi quoque prefatus frater defunctus cepit clamare, frater huberte, frater huberte. Ille autem non est ausus respondere, et ad stratum suum cum timore rediit. Et cum obdormisset, astitit ei frater sepe nominatus, et dixit illi: Quare dum te uocarem, mihi respondere noluiste? Quem ille recognoscens, requisiiuit dicens: Quomodo te habes frater? Respondit ille: Usque nunc male fui, exilium passus, in quadam regione cuius princeps uocatur smirma. Vbi dum degerem multis tribulationibus oppressus, accidit ut transiret per illum locum ueneranda regina, magni regis nostri mater potentissima, cui dum uiuerem solitus eram singulis horis ferre nuntia. Quę uidens me agnouit, et inde educens me secum adduxit, & in bonum locum misit. Hoc audiens ille frater hubertus, ceteris fratribus innotuit, quod defunctus frater sicut eo referente nouerat,

supplicium euasit. Ipse autem frater hubertus postquam hoc uidit et narrauit, inter paucos dies defunctus, ex hoc mundo dicecessit.

XIV

In supra dicta ciuitate papia, fuit quidam clericus qui dicebatur iheronimus, morum probitate ualde decoratus. Qui sanctę dei genitrici placere studebat, uel salutando, uel horas eius canendo, uel etiam multis formis seruium eius agendo. Accidit autem ut ciuitatis antistes diem obiret, & ecclesia sine rectore remaneret. Quemobrem collecti clerici cum senioribus ciuitatis, statuerunt triduo ieiunium celebrari, ut ostenderet deus quem episcopum uellet fieri. Interea sancta dei genitrix cuidam viro apparuit, eique dixit: vade et dic populo ut accipiant meum cancellarium, et statuunt eum huius urbis episcopum. At ille dum percunctaretur, respondit hunc esse qui uocabatur iheronimus, quiue esset in dei suoque seruium, die ac nocte strenuus. Euigilans autem ille, narrauit hoc senioribus urbis. Qui requirentes ipsum iheronimum, cum magno honore fecerunt ordinari episcopum. Sic quoque idem ieronimus fauente dei genitrice sancta Maria, episcopali honore sublimatus, in sanctitate deo & eius sanctę uirgini matri, omnibus diebus uite sue seruire studuit, & post hæc feliciter obiens ad celestia regna migravit.

XV

Sancti Michaelis archangeli nomine consecrata quedam ÷ ecclesia quę clusa dicitur ab incolis, ubi degit multitudo monachorum sub regula deo seruientium. Porro in regione illa habetur uinum, quod quasi sanguis ualde est, rubicundum. De quo uino missam cantari consuetudo est ipsius ecclesię, cauent enim de claro uino missam cantare, ne forte contingat negligentia, pro uino aqua oblata, quę plerumque decipit similitudinis specie. Istud uero quod ÷ sanguinei coloris tante est uirtutis, ut si effundatur supra aliquid linteum, ita eius inficiatur colore, ut iam abolere non queat, ulla ablutione. Hab-

entur quoque in prefata ecclesia capsulę parvē intrinsecus panno linteo circumsepte, unde corporales post euangelium accipiuntur dum missa canitur, & ea peracta ibi reponuntur. Erat in ipsa ecclesia quidam iuuenis nomine alselmus, sanctę dei genitricis seruicio tota mente deuotus. Hic ergo dum quadam die missa celebraretur, functus officio seruitoris, ablata corporali palla de capsula post euangelium, ut moris erat, casu effundit uinum de quo missa cantari debebat, intra capsulam, & statim linteolum quid intrinsecus erat, ita intinctum ÷ uino, quod esse diximus rubei coloris, quasi sanguine esset infectum. Hoc euentu ipse iuuenis ualde perturbatus, ignorabat quid ageret, presertim in conuentu fratrum positus. Necque enim hora suppetebat, ut posset quocumque modo ablui et si ablueretur non citius posset exudari. Itaque cantato fratris ut mos ÷ post prefationem misse, toto corde se conuertit ad dei genitricem, exorans eam ut sicut ei placeret ex hac re daret sibi consilium. Oratione peracta antequam sacerdos in missa diceret orationem dominicam, respiciens in capsulam, uidit linteolum quod infusione uini pauloante colore sanguineo fuerat intinctum, ita effectum candidum, ut nulla umquam candidatrix, aliqua ablutione uel candidatione posset sic efficere fulgidum. Quod prefatus iuuenis cernens, gauisus ÷ gaudio magno, & ex tunc ardentius sanctam dei genitricem dilexit, eique toto animo seruiuit, omnesque quos potuit in eius amorem accendit. Hoc uero miraculum dum a fratribus fuisset cognitum, cum grandi leticia deum et ipsam sanctam Mariam magnis laudibus ut decebat pro tali re glorificauerunt & ipsi deinceps deuotius seruierunt.

XVI

Est & alia ecclesia in honore sancti Michaelis in monte qui dicitur tumba, in periculo maris. In hac monachorum multitudo sub regulari institutione, famulatur deo. Contigit autem quodam tempore, ut succenderetur sancta ecclesia diuino iudicio, fulgure in ea de cęlo cadente. Erat autem ibi imago quedam, decenter ex ligno fabricata, in sanctę dei genitricis uene-

ratione, habens super caput suum in modum mitre uelamen. Hic cum peruenisset ignis ad locum ubi erat imago illa, omnia quę circa eam erant conbussit, ipsam uero imaginem, quasi expauescens omnino intactam reliquit, ita ut etiam uelamen candidum quod gestabat in capite, odore fumi non ualeret aliquatenus obscurari. Euasit etiam ab igne unum flabellum dependens pauonis, quoniam erat innixum ipsi imagini. Digna prorsus ostensio miraculi, quia illius imaginem ignis tangere non ualuit, quę corpore et mente semper uirgo permanens, carnis concupiscentiam nullatenus sciuit. Sic ipsa sancta dei genitrix imaginem suam ut diximus ab igne defendit, ostendens quod sibi seruientes, ab igne eterno liberare facillime possit.

XVII

IN territorio ciuitatis quę dicitur pisa erat quidam clericus, ecclesię cassiani canonicus. Hic sicuti de pluribus retulimus, sanctę uirgini marię mundi reginę, seruicium deuota mente reddebat, horasque diei quę tunc temporis a paucissimis dicebantur, in eius honorem decantabat. Cuius genitores cum morte interueniente, ex hac luce migrassent, qui ualde diuites & nobiles fuerant, dimiserunt ei magnam hereditatem, quia preter illum alium non habebant heredem. Venientes itaque amici eius ad eum, insistebant ut rediret ad domum quam parentes ei reliquerant, & ducens uxorem gubernaret suam hereditatem. Qui prebens assensum illis cum eis abiit, et ueniens ad possessionem patrum suorum uxorem ducere instituit. Inter hæc uero cepit segnior esse in seruitio quod solebat reddere sanctę Marię. Quadam uero die cum ad celebrandas nuptias coniugis quam sibi elegerat tenderet in itinere deuenit ad quandam ecclesiam, & recordatus seruitii soliti sanctę Marię rogauit suos socios ut se paululum expectarent, dicens se uelle in ecclesiam orandi gratia pergere. Ingressus itaque ecclesiam, horas sanctę Marię intenta mente cepit cantare. Cumque socii eius monerent eum, ut acceleraret, nequaquam gressum inde mouere uoluit, donec omnes horas explicaret.

Adhuc autem eo in ecclesia persistente, apparuit ei *sancta genitrix* Maria, dicens ei uoce severa : O inique & stultissime, cur me dereli(li)quisti cum tua amica essem, & declinasti in alterius amorem? Nunquid inuenisti me meliorem? Moneo te ne me dimittas, ne me contempta alteram ducas. His uerbis nimis perterritus ad socios rediit, et similans se ueraciter uxorem ducere uelle ex more nuptias cum grandi letitia celebravit. Nocte uero sequenti ingressus cubiculum quasi cum uxore pausaturus, ignorantibus cunctis clam domum egressus, tam uxorem quam cuncta quę habere poterat relinquens, & ut creditur locum dei seruicio et eius sanctę dei genitricis aptum querens, quo abierit, uel quo fine defecerit, haecenus scire non potuit. Nemo tamen ambigat, quod ipsius sanctę cęli reginę sit protectus usque in finem munimine, pro qua se hortante totum mundum studuit relinquere deo opitulante, cui gloria in secula amen.

XVIII

Miraculum me referre non piget, minimum quidem quantum ad grande sanctę Marię meritum, sed tamen & magna et minima referri miracula ad laudis eius cumulum, nulli debet esse honerosum, quę — refugium miserorum et recuperatio perditorum. Quedam mulier nomine murieldis conjunx cuiusdam militis uocabulo rogeri, filii guimundi manens prope fiscannum, uidit quadam nocte in somnis se portare quoddam uexillum, quod colore sanguineo erat tinctum. Hoc autem uidit, cum esset grauida pignore filii quem postea habuit. Euigilans autem a somno, sensum perdidit continuo, cepit aliena loqui ualde uiro suo mirante. Post paululum uidebatur sibi christianam fidem, quam haecenus habuerat, inter mamillas suas esse, et inde continuo exire. Sic diabolus eam ludificabat, cuius animam habere cupiebat. Amici itaque eius consternati magno merore, pro tanto infortunio quod uidebant ei accidisse, assumentes eam duxerunt per loca sanctorum si forte obtinerent ei sanitatis gaudium. Pernoctauit etiam in ecclesia sanctę trinitatis apud fiscannum, sed sancta trinitas

scilicet in tribus personis unus deus, nec tunc uoluit sanitatem tribuere ei, quia salutis eius donum reseruabat sanctę reginę cęli, beatę uidelecit dei genitrici. Post hec facta—ei aqua benedicta a pluribus presbiteris multis exorcismis adiurata, multis benedictionibus roborata, in quam dum fuisset mersa, ita — ex infirmitate deterior facta, ut multo magis laboraret insania capitis magna. Peracto autem circulo postquam in infirmitatem deciderat, appropinquante sollempnitate purificationis sanctę Marię, perducta — ad quandam ęcclesiam in honore sanctę ipsius dedicatam, quę in medio grandis siluę olim ut fertur constructa a grecis, dissimilis ualde ab aliis ęcclesiis, satis congrua — ad habitandum heremitis. Ibi ergo dum pernoctasset, misericordia dei & meritis eiusdem uirginis sanctę, effecta est, ita sana, ac si umquam nil mali habuisset. Nam & sensus quem amiserat ei ex integro rediit, et sanitatem capitis recuperauit. Unde tam ipsa quam uir eius & amici eius ceteri, laudem retulerunt deo et gloriöse uirgini illius genitrici.

XIX

Contigit quondam res talis in ciuitate bituricensi, quam solet narrare quidam monachus sancti michaelis de clusa nomine petrus, dicens se eo tempore illic fuisse. Die sollempnitatis paschę, cum christiani pueri in quandam ęcclesia (m) accederent, ad percipiendum sacrum corpus domini, quidam puer de gente iudaica, qui cum eis litteris instituebatur, inter illos ad altare accessit, & corpus dominicum cum eis percepit. Erat autem super altare quedam imago sanctę Marię, uelamen super capud suum habens, de qua uidebatur ipsi puero iudaico, quod ipsa quasi aliqua mulier accentibus ad communionem, cum sacerdote distribueret unicuique eucaristię partem. Reuersus igitur ad paternam domum predictus puer, cum interrogaretur a patre unde ueniret, respondit se cum sociis ad ecclesiam isse, et eis communionem percipientibus communicasse. Hęc audiens pater graui iracundia accensus & arripiens eum conspexit haut longe fornacem ardentem, currensque iactauit

illum in illam. Statim autem ipsi puero *sancta* dei genitrix, in spetie imaginis quam supra altare uiderat apparuit, eumque ab igne liberans, nec etiam parum caloris illum sentire permisit. Mater uero pueri nimio dolore constricta euilando clamare cepit, multosque tam Christianos quam iudeos in breui aggregauit. Qui uidentes puerum in fornace uiuentem & nullam ignis lesionem patientem, confestim eduxerunt eum, sciscitantes quomodo euasisset ignis incendium. At ille respondit eis: *Quoniam illa ueneranda domina, quæ super altare stabat, & nobis communicantibus particulas porrigebat, mihi auxilium prebuit, & omne incendium a me depulit nec etiam odorem fumi sentire permisit. Tunc Christiani intelligentes sanctam dei genitricem eius fuisse protectricem iudeum patrem pueri qui cum in fornacem miserat, in eandem fornacem iniecerunt, qui statim ab igne circumdatus in momento exustus ÷ totus. Quod uidentes tam iudi quam Christiani, deum et sanctam dei genitricem, collaudauerunt, & ex illa die in dei fide feruentes extiterunt.*

XX

Sicut & iam relatis de *sancta* dei genitrice pluribus miraculis intelligere possunt legentes quique eandem sanctam Mariam, magnæ pietatis esse, ut pote matrem misericordiæ, erga eos maxime, qui ei devoti student existere, sic etiam sciendum ÷ in contemptores eam non parum asperam plerumque fore. Ad quod ostendendum, referamus quod scimus nostris temporibus gestum. Tres milites cum odio haberent quendam virum & quererent occidere illum inuenta oportunitate, sine amicorum presidio repperientes eum impetum fecerunt ut interficerent illum. At ille concitus fugit in ecclesiam sanctæ Mariæ nomine consacratam si forte ob reuerentiam eius posset imminens euadere periculum sibi, ac mortem. Illi uero crudelēs, irreuerenter ecclesiam ingressi, absque ulla miseratione peremerunt eum coram altari. Ob quam rem commota ÷ aduersus eos *sancta* virgo Maria, & mox deo ulciscente, tantam presumptionem, accensi sunt igne, qui singulorum mem-

bra uehementer cepit conburere. Qui diuinam super se sentientes ultionem, nimio dolore coacti ad deprecandam eandem sanctam dei genitricem quam multum offenderant, cum magna contricione sunt conuersi. Quorum precibus placata ipsa uirgo sancta quę ÷ semper pietate repleta, clementer liberauit eos ab igne, quo urebantur largiente deo, non tamen ex toto sanitas reddita est. Statim autem ut pergere ualuerunt, episcopum adierunt, quid egissent vel quid sibi accidisset narrauerunt, & ab eo penitentiam sibi dari poposcerunt. Quibus ipse episcopus indicens penitentiam, arma quibus uirum peremerant loco penitię, prout sibi uisum ÷ eis inposuit, uidelicet ut indesinenter ea super se ferrent, et congrue peniterent, donec deo & sanctę dei genitrici eius satisfacerent. Qui penitentia suscepta, ab inuicem separati, a solo proprio dicesserunt, & plurimo tempore uictum querendo, per diuersa loca iter egerunt. E quibus unus cum venisset ad quandam noncupatam affridi uillam, secus fluuium itonam sitam, accessit ad cuiusdam mulieris, quę emma, uocabatur domum, ubi tunc forte eramus, causa petendi elemosinam. Is itaque narrauit nobis seriatim, quę ei contigissent suisque sociis, quę supra retulimus. & ut magis fidem audientibus faceret, coram nobis se expoliavit, & suo gladio quo uirum memoratum percusserat, se ad nuda corporis cinetum ostendit. Qui gladius ut perspeximus non parum, erat latus, sed tumore iam distente carnis, ad modum coopertus. Adiecit etiam sibi diuinitus intimatum ut ad quandam ecclesiam sancti laurentii properaret, ibique misericordiam sibi fieri in proximo a deo speraret. His dictis, & accepta elemosina, protinus dicessit ab eadem uilla. Sed libet paululum intueri maximam benignitatem dei, & eius sanctę genitricis, erga istos homines. Qui cum graviter deliquissent in dominum, grauiter quidem eos ad momentum uerberauit, sed tamen perdere noluit, immo ad penitentiam reuocauit, et spem perpetuę saluationis eis tribuit. Dicet forte aliquis: Quare sancta uirgo Maria non defendit uirum qui confugit ad eius ecclesiam? Hoc dicens perpendat, quia sicut quidam sapiens ait, occulta sunt iudicia dei, & ideo temere ea

non discutere debemus. At tamen nemo fidelis debet ambigere, supradictum uirum non frustra sanctę dei genitricis presidium expetisse. Legimus si quidem de sanctis aliquibus, quia in talibus periculis magis uoluerunt animam liberare, quam corpus. Liberatio uero corporis, ad animę liberationem, sic ÷ quasi momentum ad eternitatem. Quanto magis sancta dei genitrix, uel prefatum hominem, uel quemcumque uoluerit, potest liberare ab eterna morte, quę quicquid illi placuerit ualet a domino suo filio impetrare? Ergo uere debemus credere, quod animę sepe dicti hominis, qui forte exigentibus culpis meruit perimi, quocumque modo ipsa domina uoluit, misericordiam inpendit, sicut omnibus ad se confugientibus toto corde facere non desinit. Quam etiam nos oremus, ut nobis a domino filio dei et suo obtineat ueniam, cui cum domino patre et spiritu sancto in eternum sit gloria, amen.

XXI

Fertur fuisse apud sanctum eadwardum sceftonie, quędam sanctimonialis femina supra omnes quę ibi habitabant, sanctitate & religione famosissima. Hęc cuidam monacho sanctę Marię belci ualde religioso, sub persona alterius de se manifestauit hoc modo, ea quę referre aggredior. Scio inquit mi domine pater, in hoc monasterio quandam dei famulam habitare, quam ut tu illam, ita te ipsa diligit, sincera caritate. Cui pro certo scias absque ulla dubitatione, tale quid nuperime contigisse. Quadam nocte cum in lecto proprio uellet quiescere, uidit subito ante illam aperta uisione sanctam Mariam, cęli & terrę reginam astare, ipsamque proprio uocantem nomine, et alloquentem tali affamine: Dormis ne inquit eulalia, dormis o filia? Cui illa dei famula, quia ipsam genitricem esse recognoscebat, cui nocte ac die deuotissime seruiebat, uerbis huiusmodi respondit talia: Non dormio inquit mea domina carissima, sed scire desidero tua humillima seruula cur ad me peccatricem atque indignam uenire dignata es: o mundi regina? Ad hęc contra sancta intulit Maria. Ne timeas inquit

piam matrem o filia, cui quaque die mente humillima quam plurima reddis seruitia. Sed moneo te ut si illa quę mihi impendis seruicia tibi vis magis proficere, & mihi placere, tunc noli amodo ea tam uelociter pronuntiare. Quia quando me salutas angelica salutatione, scias me magnum gaudium percipere. & maxime dum mihi dominus dicis tecum prolixius, huius gaudii quod tunc habeo modus non potest proferri ullis uocibus. Nam tunc mihi videtur quod similiter in me sit meus filius, quoniam fuit cum pro peccatoribus de me nasci dignatus ÷ deus & homo uersus. Et sicuti tunc fuit mihi gaudium ineffabile, ita et nunc cum dicitur mihi dominus tecum, angelica salutatione. Hęc audiens illa Christi ancilla, fit repleta ingenti letitia, atque suę ut ita dicam matri dulcissimę, quę eam filiam uocauerat, cum magna supplicatione reddit gratie(a)s innumeras, pro tam pia consolatione, & tam benigna ammonitione, quam ei attulerat. Sicque mater totius misericordię discedens ab illa, cum magna claritate rediit ad celestia regna, ubi sicut credimus, cum filio manet per secula. Denique soror illa non inmemor quę viderat, immo et audierat, orationes quas solebat facere, ut nostrę domine sanctę Marię magis placerent, & sibi proficerent, ilico studuit abbreviare, Talem namque consuetudinem habebat, quod sine ulla intermissione pro illius amore omni die, aue Maria gratia plena dominus tecum, tot vicibus dicebat, quot psalmos esse in psalterio didicerat. Et ideo ut istum numerum tota die totum posset complere, uidebatur illud angelicum aue, uelocius quam deberet pronuntiare. Sed nunc matris domini admonitione roborata, duas partes dimiserat, tertiam cum magna diligentia amodo cantare morosius instituerat. Et nos fratres karissimi, qui digni non sumus ut illius vocemur serui, si eius seruicium post hanc admonitionem, iuxta illius voluntate celebrare studuerimus, credo quod illius sanctimonialis femine fratres nos in eterna beatitudine dignabitur facere. Quod ille quem ipsa genuit uirgo castissima, nobis peccatoribus concedat, per infinita secula seculorum amen.

XXII

Tempore quo normanni angliam inuaserunt, erat quidam abbas elsinus nomine constitutus, in ecclesia sancti avgustini anglorum apostoli in qua ipse requiescit, ceterique successores sui. Angliam autem subiectam normannis audientes dani, arma preparant ut ad eiciendos eos ab anglia conuenirent. Cumque talia dux potentissimus normannorum guillelmus audisset, elsinum supradictum abbatem accersitum in daciam destinauit, ut inquireret si huius rei fama uera esset an falsa. At ille concitus in daciam venit, peracturus iussa regis atque se obtutibus presentauit regis, deferens ei munera missa a rege guillelmo, ibique detentus — tempore non paruo. Postquam ibi fecisset multum temporis, petitam a rege licentiam redeundi accepit, maremque ingrediens cum sociis, ueloci cursu peruolat equora ponti. Cumque sic eum quiete nauigaret, ecce subito tempestas ualida in mari exorta est. & cum spes salutis siue abeundi vel euadendi abesset, conuersi ad dominum sic flagitabant auxilium: O deus potentissime miserere nostri in hoc examine, ne maris tempestate absorti, sociemur in penis eternis. Cumque talia et multa similia perorassent, ecce subito quendam conspiciunt, pontificatus infula decoratum proximum naui. Qui conuocans ad se elsinum abbatem, his eum uerbis affatur: Si periculum maris uis euadere, si in patriam uis sanus redire, promitte mihi coram deo, quod conceptionis matris Christi diem sollempniter celebrabis ac obseruabis. Tunc ille: quomodo inquit faciam, uel in quo die? Nuntius inquit: In vi^o idus decembris die celebrabis, & predicabis ubicumque poteris, quatinus ab omnibus celebretur. Et quali inquit seruicio iubes uti in hoc festo? Cui ille: Omne seruicium quod dicitur inquit in eius natiuitate, dicetur & in conceptione. Sic ubi natalicium in natiuitate dicitur, conceptio in hac celebritate dicetur. Postquam autem abbas audisset, uento prospero flante anglicis littoribus adiungitur. Mox cuncta quę viderat, vel audierat, quibuscumque potuit, innotuit. Statuitque in ramesiensi ecclesia cui ipse

praerat, ut hoc festum omni anno sollempniter vi^o idus decembris celebraretur. Ipse uero quoad uixit sollempniter ac deuote celebrauit. Celebratoribus huius sollempnitatis diem detur a filio ipsi uirginis pax & longa salus, et post transitum uitę, eterna requies concedatur, in qua ipse regnat in secula. amen.

XXIII

Asserunt antiqui relatores britanniam dictam maiorem, ad distantiam minoris, quę partes incolit occidentis, fere pre omnibus terris opulentam omnibus diuiciis refertam ac nobilitatem urbibus, castellis, & uicis, & ut prediximus nulla ei regio similis in diuiciis. In hac igitur regione sicut relatione fidelium didicimus, erat quidam uicus nomen cuius a cordis memoria excidit, qui in possessione cuiusdam matrone forte diuidebatur ad excipiendos reges pre ceteris aptior. Hęc namque matrona stirpe nobili sata. Nimio affectu menteque sincera, matrem misericordię diligebat ac honorabat, cui iugi obsequio deseruiebat: Amabatur siquidem a rege ac uenerabatur in cuius edicula sepiissime hospitabatur, cunctique optimates eam nimio amore ac honore excolebant, quam perpendebans omni religione deditam. Quodam namque tempore contigit rege ad domum ipsius ueniente, res talis fieri. Rege ut dictum ÷ ueniente, precesserunt regii nuncii siue ministri, qui predictę matronę regis nuntiarent aduentum. Aduentu itaque regis audito. confestim illa suis precepit ut euntes perquirerent in domum cellariam, ne forte aliquid deesset, quod ad usum regis congruum foret. At illi iussa iubentis implentes, regressi continuo nuntiant domine plurimam copiam potus in apotheca se inuenisse. Veruntamen ibidem parum medonis habebatur, quod ad usum regalis prandii minime sufficeret. Cumque illa audisset talia, ignorans quid ageret. nimium facta anxia, spem in deo siue in dei genitrice ponens, cepit exorare illam, ut illi subueniret in hac necessitate. Nam ante sanctam eius altare ueniens, talia cepit submurmurare: O domina omnium, miserere mei queso, & subueni mihi celerius

in hac anxietate, *et optime apud Christum tuis sacris precibus*, ut potu multiplicato, ualeam deinceps *permanere in tuo seruitio*. Hęc dicens rediit continuo, fidutiam habens quod beata uirgo non sineret diu eam manere in hoc examine. Confestim uero regem uenientem, gratulabunda excepit, eique in cunctis ex suis habundanter ministravit, potuque sufficienter refecit. Erat enim res nimis uidentibus miranda, quia quanto plus tota ipsa die accipiebat, ex illo uase unde bibebant, tanto magis habundabat. Pro hoc itaque facto reddidit illa deo sanctęque matri eius laudas, quę cum eodem dei filio & spiritu sancto uiuit et regnat, *per omnia secula seculorum. amen.*

XXIV

Ad excitanda corda humilium ut percipiant gaudia celestium, sub breuitate sermonis ut in prouerbio dicitur in paucis contingere multa, de Maria matre saluatoris, quoddam descripturus sum miraculum, quod a uiris spiritalibus prelibatum ÷ a meis auribus.

In urbe toletana cum ab archiepiscopo in die assumptionis uirginis beatę Marię, missę sollempnia agerentur & a populo preces domino deuotissime funderentur, inter ipsius secreta quędam uox elapsa de cęlo diuinitus audita ÷, quę de filio suo unico, mundi totius saluatore, uerberibus et conuiiciis ac demum morte crucis, a iudaico perfido populo male uexata, sic conquesta est. : Heu. heu. quam immanissima, et inanissima, probatur esse, perfidia iudaicę mentis. Heu quam dira calamitas, quod intra mei nati mundi redemptoris, crucis salutiferę signaculo signati gregis ouilia, manet & regnat, insania iudaicę gentis, quę meum unicum filium lumen et salutem fidelium, iam secundo conviciatur, & crucis supplicio mortificare conatur. Hęc cum intentione sedula cordis in intimis plebs non minima percepisset. nec obliuioni perpetuę sed memorie spiritali deitate superna uiuificante tradidisset. archipresulis omniumque suorum sibi commissorum consilio communi decretum ÷ quod ad eiusdem ciuitatis domos

iudeorum pergerent, et quod uoce uirginali conquestum est, prudenter & sollicite perquirerent. Sicque factum est. Quibus itaque domos iudeorum pontificis & sinagogam intrantibus et per domorum abdita ne si quid actum fuisset a iudeis pro timore cumminueretur circumstantibus, inuenta nec mora quedam ÷ imago cerea quam quasi uiuentem ad Christianę professionis & fidei dedecus, sputis, scolaphis, ac morte crucis perimi desiderabant. Inuenta quippe a Christianis imagine, ipsos iudeos eadem hora non transeunte, neci tradiderunt. Ueneremur igitur omnes dignissimam Marię dei genitricis excellentiam, cuius integritate uirginitatis et ope salutifera misericordię nos adiuri & eternam per eius unicum filium generis humani reformatorem, collati salutem quę quasi filio suo passionem secundo male molitam a iudeis perfidis doluit, & dolendo prescriptam passionem plebem Christianam docuit, & ad demonum humani generis inimicorum fraudibus librari uoluit, sic nos suę pietatis affectu sui filii sinui misericordię latissimo representet, et a perpetuo gehennarum infernalium incendio liberet per d. n. i.¹

XXV

Sacro sancta sanctę Marię dei matris preconia quę proferre conamur pronis itentionibus, non autem arrogantię temeritatibus sed licentiosis amoris presumptionibus, sponsa Christi catholica suscipiat ecclesia, per cuius misericordissima uel gloriosa patrocinia, filius suus iesus, infirmorum languoribus prestat remedia. Cum a diuersis gentibus & plurimis nationibus locorum innumerabilium in urbe uiuaria gratia sanitatis recuperandę, beatę virginis Marię basilica repetetur & medela sanitatis a Christo iesu per suę matris sancta suffragia, quam plurimis impertiretur, fortuitu quidam languidus et ardens in uno pede, ad ecclesiam predictam fuit adueniens. Qui sanitatis promerendę gratiam in toto conatu mentis, efflagitare cupiebat. Cumque per plurimorum dierum

¹ dominum nostrum Jesum.

circulum, diutius ibi moraretur, nec sui desiderii magnum quid vel modicum impetrasset, pedem ardentem a crure separavit, quia malebat abesse quam uirgine suę diebus omnibus in ardoris languore sic esse. Post non multum uero temporis cum predictus infirmus in ecclesia beatę virginis Marie esset, & pre tristitia lacrimaretur, lacrimando conquereretur conquerendo matrem piam deprecaretur, deprecando uoce lacrimabili uerbis his subscriptis sic usus est: O domina piissima, perhemnis uirgo Maria, cur ego solus omuncio confidens in tuo patrocinio, a te misericordiarum matre, derelictus sum? Alii gratiam sanitatis promeruerunt, ego solus abiectus sum, Alii a beata uirgine suscepti sunt, ego solus repulsus sum. Heu me miserum, quę me lasciuiam errantem tramite traxit ad deniam? Dolea, dolco quod factus sum aduena a beata dei genitrici Maria, protectrice misericordissima, & salvatrice pia. Cumque talia et his similia, fuissent ab illo prolata, naturali quedam preclarissima, quasi femina terrenis corporibus incomparabilis apparuit, quam confidenter credimus, ipsam saluatoris fuisse matrem, quę leniter per cruris inferiorem partem & eius incisionem manum suam deducebat. Eo nempe euigilante, pedem quem pro dolore a cruris compage separauerat, sanitati pristinę per misericordię dei matris pietatem, restauratum inuenit, & inuento gratulando, et cum pedibus ambobus incedendo, saluatorem eiusque matrem benedixit. amen.

XXVI

Non est silendum quod probus dei famulus, de sorore sua mosa nomine, puella parua, narrare consuevit dicens: Quidam nocte ei per uisionem, sancta dei genitrix uirgo semper Maria apparuit, atque coeuias in albis uestibus puellas ostendit. Quibus cum illa admisceri appeteret, sed sese eis iungere non auderet, beatę Marię semper virginis est uoce requisita, an uellet cum eis esse, atque in eius obsequio uiuere. Cui cum puella eadem diceret: uolo, ab ea protinus mandatum accipit,

ut nichil ultra leve & puellare ageret, a risu *et* iocis abstineret, sciens *per* omnia quod *inter* easdem virgines *quas* uiderat ad eius obsequium die tricesimo veniret. *Quibus* visis, in cunctis suis moribus puella immutata ÷, omnemque a se leuitatem puellaris uite magna grauitatis deterisit manu. Cumque eam parentes eius mutatam esse mirabantur, requisita rem retulit, quid *sibi* beata dei genitrix iusserit, et quo die itura esset ad obsequium eius indicauit. Cum *post* uicesimum *et* quintum diem febre correpta est, die autem tricesimo, cum hora eius exitus propinquasset, eandem beatam dei genitricem, cum puellis *quas* *per* uisionem uiderat, aduenire conspexit. Cui se etiam uocanti respondere cepit, & depressis reuerenter oculis aperta uoce clamare; Ecce *domina* uenio, ecce *domina* uenio. In qua etiam uoce reddidit *spiritum* & ex uirgineo corpore abitura cum *sanctis* uirginibus exiit fruitura gaudia perpetua cum Christo, in *secula seculorum amen*.

XXVII

Sicut iterum audiui, fuit quidam infirmus qui infirmitatis sue doloribus multum grauatus, iam non ad aliud ualebat intendere nisi quomodo iesu Christo, eiusque matri *sanctę* Marię suam animam potuisset commendare, quatinus cum de corpore exiret, *per* illorum misericordiam & penas dampnationis euaderet, *et* ad gaudia eterne felicitatis transiret. Cum itaque de obitu suo sic sollicitus existeret, et quid potissimum agere potuisset anxius inuenire nesciret, apparuit nostra pia *domina sancta* Maria, eumque interrogauit si eam recognosceret. Respondit uero ille, se eam recognoscere. Protinus ergo dulcissima mater Christi, infirmum ualde timentem cepit dulciter consolari, ne timeret dulciter moner& hortari. Ipsa enim erat inquiens mater Christi, mater misericordię, uidelicet *et* pietatis, & ipse si misericordiam filii sui *et* suam fideliter requireret, sine dubio illam inuenire. Ex his itaque uerbis matris misericordię, ille infirmus consolatus, obitum suum letus & securus expectauit, fideliter credens quod mater Christi eius

animam exciperet cum de carnis ergastulo exiret, eamque ad gaudia eterne felicitatis duceret. Quod uero sancta Maria, mater Christi, mater misericordie, ueraciter existat, testatur etiam psalmista cum de domino iesu Christo filio eius scribit, ita dicens, deus meus misericordia mea. Cum itaque Christus sit misericordia nostra, eiusdemque misericordie sancta Maria genitrix existat, non debemus desperare ne nos adiuuet, in necessitatibus nostris, quam ipsam misericordiam nostram genuit. Hanc misericordiam expertus ÷ ille theophilus, ille perditus, et diabolo etiam sub cirographo commendatus quod cirographum mater misericordie ei restituit, cum eius auxilium fideliter postulauit. De hoc theophilo quis fuit, uel quid fecit, vel quali miraculo mater misericordie eum liberauit, ideo hic scribere nolui quia hoc notum fere omnibus noui. In huius ergo theophili penitentia et in suprascripti clerici gaudio, quod cotidie dum uixit matri misericordie, sicut retulimus annuntiabat, & in protectione quam ei fecit eadem mater misericordie, cum in fine multitudo demonum eius animam capere uolebat, et trahere ad eterna tormenta, intelligimus & ueraciter scimus si ex toto corde matrem misericordie diligimus, quod quicquid ab ea rationabiliter postulabimus, faciet nobis pro eius amore filius eius dominus noster iesus Christus, qui sicut multi dicunt pro nulla alia causa est ipse filius eius et illa mater eius nisi ut misericordiam faciant miseris & peccatoribus.

XXVIII

In libia & enim ciuitate, que proxima est ciuitati que vocatur diospolim, ÷ imago sancte dei genitricis semperque uirginis Marie, que non est facta manu hominum, sed quasi picta supra marmore in figura quasi uiua in carne sit. Vestimenta autem eius quasi purpura sunt. Que imago ÷ in ecclesia quam sancti apostoli pretio emerunt a iudeis, in qua utebantur sinagoga, & in honore sancte dei genitricis dedicauerunt que modo ÷ domus epis copi. Inuidentes autem iudei quod sancti apostoli de sina-

goga eadem domum dei fecissent, *et Christum in ea predicassent, uenerunt ad cesarem qui tunc illo preerat tempore, uolentes reddere pretium apostolis & recipere ipsam domum, ut edificarent ipsam sinagogam. Uocatis autem apostolis ad cesarem, uenerunt & interrogauit eos propter quam causam hoc fecissent. Post interrogationem uero dixerunt apostoli: Nos bene fecimus edificantes domum, quam emimus, in honorem saluatoris domini nostri iesu Christi. Tunc predictus cesar precepit iudeis & apostolis ut sigillarent utrique hanc domum et obseruarent dies quadraginta, ut deus manifestaret cuius esse deberet. Ascendentes autem apostoli in montem syon, ubi beata uirgo Maria adhuc uiuens in carne morabatur, rogauerunt eam dicentes: Tu beata uirgo obsecra dominum nostrum iesum Christum dei filium quem secundum carnem tu mater genuiste, ut secundum suam misericordiam hanc domum quam primam omnium in suo nomine dedicare curauimus, ad predicandum uerbum ipsius, nobis concedere dignetur. Respondens igitur beata Maria uirgo, beato petro ait: Ite & nolite turbari, quia ego uobiscum sum in ipsa ecclesia in adiutorium. Transactis autem diebus quadraginta, conuenerunt simul apostoli & iudei ad predictam ecclesiam, & inuenerunt ueluti reliquerant ipsam domum signatam. Statim cepit beatus petrus apostolus domum hanc scopis mundare. Tunc unus ex iudeis adspiciens in parietem, uidit imaginem in occidentem positam, respicientem contra orientem. Qui autem attentius aspiciens iudeus ipse dixit; : Uere mulier ÷ in hac domo. Hęc uerba alii iudei audientes et ipsam imaginem, respicientes, dixerunt: Uere hęc ÷ ipsa Maria. Tunc beatus petrus apostolus seorsum respiciens, uidit ipsam imaginem et dixit: Uere hec ÷ ipsa Maria, & dei genitrix. Et audientes iudei turbati sunt, & pro timore abierunt inde dicentes: Iam quia Maria est in hac domo, nequaquam intrare debemus. Postea uero iulianus qui persecutor ecclesię fuerat, inter cetera mala quę faciebat, precepit iudeis ut uenientes tollerent ipsam imaginem et expellerent de ipsa imagine marmorea, atque ipsi offerre studerent. Qui abeuntes uoluerunt ipsam figuram de*

ipsa imagine marmorea separare. Sed uidentes faciem illius imaginis pro timore reliquerunt eam, & dimissa usque in hodiernum diem ibi uenerabiliter perseuerat.

XXIX

In sancta gessemani que est inter iherusalem et montem oliueti in medio posita, ubi monumentum beatę Marię adest, ubi ipsa sepulta fuit, sunt ibi columnę virides quatuor. Super unam de his columnis, in sinistro latere posita ÷ imago quasi Christum dei filium in manibus portans. Quę tantam habet claritatem sicut speculum, quę manibus hominum non est facta, neque depicta, & ualde ibidem pro eius amore, id ÷ Marię ueneratur.

XXX

De illa autem uere incontaminata virgine Maria, oportunum putamus simpliciter caritati vestrę quod de eius sancta imagine conscriptum comprimus explicare, iuxta eorum relationem qui inibi ubi contigit didicerunt, et redeuntes indubitanter scriptum reliquerunt. In urbe namque constantinopolitana, iudeus quidam imaginem beatę dei genitricis Marię in tabula breui figuratam & in pariete domus cuiusdam affixam conspiciens, interrogavit cuius hęc proprię figura esset faciei. Cui a quodam respondente dicitur, quod esset sanctę Marię semper uirginis figura. Quod audiens ille infelix iudeus, & incredulus, diabolo instigante eandem de pariete ualde iratus tulit imaginem & ad uicinam cucurrit domum, ubi humana stercora egeri solent, ibidemque imaginem sanctam ob Christi ex Maria nati dehonorationem in stercus proicit, & ipse desuper sedens, per idem foramen aluum purgauit super toracidam beatę Marię et post illam turpissimam uentis purgationem, ille infelicissimus homo dicessit. Digna quippe & ignominiosa consumptus est morte, & postea nusquam conparuit. Unde credendum ÷ quod cito pro scelere quod in Christum matremque eius commiserat, maligni spiritus iuri

manciparetur, qui hominum subtraheretur obtutibus. *Igitur* post illius maligni spiritus diceßum, quidam de Christianorum plebe superuenit, qui zelum dei habuit. Intellexit itaque quod factum fuerat, imaginem sanctam requisivit, & inter sordes absconditam repperit. Subleuauitque eam et diligenter abstergens & lauans aquis emundauit eam, secumque in domo honorifice collocatam habuit, et ad honorem & reuerentiam beatę dei genitricis Marię ex eadem tabella in qua imago sancta erat depicta, oleum ebulliens cepit distillare, & usque in presentem diem hoc perseverat miraculum. Hoc ideo omnipotens deus ostendit, ut nobis intimaret, cuius uenerationis digna sit gloriosa mater Christi. & nos fratres karissimi toto corde conuersi ad dominum ipsius humiliter petamus clementiam, ut memoriam beatę Marie, congruis ueneremur officiis, ut ad vitam veram quę ÷ hominum lux & in tenebris lucet, eamque tenebre non possit comprehendere, possimus peruenire. Hęc est uera lux quę illuminat omnem hominem, in sanctus iesus Christus dominus noster, cui est honor & gloria cum patre, in trinitate spiritus sancti deus P. o. s. s. a. ¹

XXXI

Olim fuit quidam secretarius in quadam monachorum, congregatione, quem nostra domina sancta Maria suum familiarissimum amicum esse tali modo dignata ÷ ostendere. Contigit namque aliquando, credo instigante diabolo, illum in cellario tantum bibisse, ut putaretur fere omnino sine sensu esse. Ex quo cum aduesperascente iam die, ita imbutus exiret & aduersus ecclesiam per claustrum tenderet, uisus ÷ ei diabolus in spetie cuiusdam mirę magnitudinis tauri occurrere, ipsumque de suis cornibus uelle transfodere. Tunc ecce quandam puellam decora facie, ac super humeros diffusa cesarię, ante illum repente tenentem in sua manu dextera, quandam niueam mamiliam, uidit astare. Quę ipsum increpans diabolum cur erga suum famulum talia ageret, iussit ut cito discederet, nec ei quicquam mali amplius facere presumeret. His dictis disparuit ter-

¹ Per omnia saecula saecularum amen.

ror demonis, & uisio pulchrę uirginis. Denique cum ceptum iter perageret, & ecclesię propinquaret, demon quasi canis uehemens, et nimis terribilis, ex inproviso contra eum prosiliit. Sed predicta puella ut ante ei apparuerat, ibi presens affuit, ipsumque demonem ab illo procul repellens liberum ire fecit. Sicque diCESSIT diaboli fantasia, et puelle illius uisio pulcherrima. Tandem ecclesiam quam petebat, pro demonis expulsionē et pro uirginis consolatione securior intrat. Quo intrante adest iterum humani generis inimicus, terribilior quam prius velut leo inmanissimus, aduersus eum rugiens, et impetum faciens, quasi eum eadem hora esset deuoraturus. At uero puella quę primo et secundo eum liberauerat, citius quam ei aliquid faceret mali accucurrit, & de uirga quam in manu gestabat, hoc dicens, ipsum diabolum acriter uerberauit: Quia michi obedire noluiste, hæc ad presens, recipere meruisti. Sed si amplius ad eum redire ausus fueris, hic & in eternum maiora sustinebis. Itaque uersipellis diabolus tribus uicibus deuictus immo et uerberibus affectus statim ut fumus euanuit, non ultra ibi comparuit. Postea quidem puella monachum per manum accepit qui ilico conualuit, et quasi nichil bibisset in suum sensum rediit. Et sic tenens manum eius cum ipso pedetentim perrexit, & usque ad lectum illius per gradus qui intererant eum deduxit. Ubi simul ambo peruenientes, puella lectum discooperuit, monachum intus collacauit, capud ipsius super eius capitale suauiter reclinauit, ac signum crucis in eius frontem inpressit, et ait: Crastina die illum monachum tali nomine uocitatum, tibi bene notum ut seruum mihi autem ob suum seruitium amicum ueracissimum, te iubeo requirere, atque puram confessionem facere. & quęcumque tibi iusserit, inde ne differas adimpleri. Tunc monachus ualde iam exhilaratus, satis humiliter suę ut ita dicam nutrici respondit taliter: O dulcissima tibi amodo toto corde obedire desidero. & quodcumque iusseris adimplere non differo. Sed queso si placet ut mihi seruulo tuo, prius indices quam a me discedas, quę nam es tu quę mihi inpendis tanta beneficia? Ad hæc illa se Mariam matrem dei nominat a quo facta cum

non erat sicut cuncta fuerat, *per* quem suos ipsa seruos sic saluare poterat. Quam dum ille gaudenter audir& & ut suam saluatricem tenere *et* adorare stuperet, *tunc*, illa subito recessit, & unde prius uenerat ad celestia rediit. Ipse quidem qui hoc uiderat immo *et* audierat post modum eam modis omnibus cepit amare seruentius, et seruire deuotius, similiter etiam eius qui ille confessionem recepit cum omnibus ad quos istud miraculum fama uulgante peruenire potuit. Quod *et* nos fratres karissimi ad quos istud miraculum peruenit, uera relatione, cum magna hilaritate omni seposita excusatione debemus facere, ut in omnibus nostris necessitatibus ipsius subuentionem, hic & in eternum mereamus accipere, *et* hoc nobis omnibus indignis *per* ipsius Marię uirginis merita, sine fine proueniat, hic *et* in ęterna uita amen.

XXXII

Sollempnem memoriam sanctę Marię uirginis, *matris* domini, dec& filios ecclesię sollempni officio celebrare, quippe cum multis *sanctorum* concessum sit quadam spetiali dignitate familiaritatis, ut quicumque celebratores extiterint *non* fraudenter salute ipsorum patrocinu. & quem *sanctorum* poterit quis unquam laudis sacrificio promere potentiozem, in subueniendo miseris, quam dominam Mariam mundi reginam, miserorum miseratricem, ut pote ipsius misericordię misericordem matrem? Cur hoc? Quippe aurei nominis titulo, reuelauit se gloriosa cuidam suo seruulo, agonizanti in mortis periculo. Denique cum ille semianimus iaceret, *et* ad horam exitus anxius trepidaret, adest cum angelica uisione sub materna consolatione: Scisne inquires frater quę sum ego? Cumque ille responderet: nescio domina, *tunc* illa quam blande, quam materne: ego sum inquit mater misericordię. O uox suauitatis & leticię, in die calamitatis *et* miserię. O felix infirmus, quem talis, tantaque domina uisitare dignata est. Ad cuius aduentum credi fas ÷, mox disparuisse omne fantasma demonum, ut frater migrans e mundo, ad cęlum liber

transiret, angelica uisione uocatus, ad titulum Marię. Quale autem est illud, quod cum ipsa sit lucida gemma uirginum, et mirabilis dignitas angelorum, tamen filii iesu more, non de dignatur etiam animas peccatrices respicere, in mundicię obsoletas fuligine. Dic tu Maria peccatrix, repudiata ob multas sordes egypti. Quis tibi patefecit ingressum templi, ad adorandum uiuifice crucis uexillum nisi domina Maria, quam tu in magna necessitate ipsius imaginis quesisti patronam, & inuenisti ductricem fidelissimam, usque ad boni certaminis in heremi uastitate coronam? Adducatur & alius miser, in testimonium misericordis Marię. Dic et tu desperate apostata theophile, ad honoris ambitionem, attitula te diabolo in seruitutem per nefandam hebrei cautionem, dic inquam. Quis te de manu forti tam potenter eripuit, et de iniquo demonio liberauit, nisi Maria potens regina, quę tibi cirographum reportauit, & te splendidum facie ut solet, filio suo reconciliauit? Ergo si hæc preconia parum monent, ad seruiendum festiue angelorum regiņe ueniat ille paranimphus gabriel, non dico angelus sed summi dei archangelus, & nos sollempniter doceat, sanctę Marię memoriam celebrare. Ave inquit maria gratia plena, dominus tecum. Salue sanctum aue, salue festiuium aue, mundo corde uenerandum, & cernuo uultu domine marię offerendum. Salue inquam aue gloriosum, specialiter Mariam decens, regale et mysticum, arguens nugigerulum psitaico carmine, aue cesareum. O domina quid laboramus? Non enim peruenimus, ad singula tuę laudis magnalia. Maior certe es in gloria, quam possit capere mens humana. En ipse ÷ filius dei rex emmanuel, quem tu casta genuiste uirgo mater celica, en ipse inquam gloria nostra, de te gloriosa matre, prece humili supplicat celso patri, orans ut memortui saluet imperium pueri tui. Respice in me inquit domine, da imperium puero tuo, & saluum fac filium. Cuius? Ancillę tuę. O tonitruum terroris, ubi Maria predicatur ancilla humilis. Quid dicis rex magnę? Quid dicis dominator cęli & terre? Sperabam te dicere, filium mundi domine, uel cęlorum regiņe, et tu stemina regale, gloriaris pro ancilla matre? Scio inquit, scio quia do-

mina, quia regina est, sed humilitas sue mentis perhorret esse decus honoris. Iccirco placet, iccirco benedicta est, super omnes mulieres. Etiam fratres sub gloriosa matre, si fidelium iudicem uolumus placare, ad beniuolentiam iudicis sit nobis festiua memoria matris. Probet autem unusquisque ipsius documento, si bonus filius ÷, quam tenere diligit matrem, adeo sane ut plus gaudeat matris honore, vel doleat materno rubore, qua si ipse honestetur, uel in aliquo dehonestetur. Hoc ne iesus caritas deus, Marię insons filius, minus diligit quam peccator filius hominis? Absit. Plus itaque diligit, a quo omnis qui diligit diligere discit. Plus cunctis aliis illum honorat, qui suam matrem honorat. Hac spe roboratę plures in mundo ecclesię, quia non possunt omnes, elegerunt uel unam in ebdomada diem in tantę uirginis matris honore. Quę autem dies sic festiua Mariam deceret, quam septima sabbati, libera ab omni senario opere diei? Hanc ille antiquus dierum uolens pausare a fabrica dierum, mistica requie sanctificauit, & iuxta primam necnon & octauam dierum dominicam ordinauit, quatinus sollempnitas matris in sabbato coniubilet ad pascha filii in dominica. Igitur in hac die, multi fideles accensi zelo Marię ad gratiam, reddunt sollempne seruitium gratiosę matri. Sed ne fastidium generet festiuitas per singulas horas, donec & illud confirmet sinodalis auctoritas, missam tantum cantare sollempniter, nec sine gloria in excelsis deo. Et hoc prebant ratione, sumentes argumentum de minore. Si rex inquit uel imperator aduenerit, quę ecclesia ÷ quę non statim solitas procrastinet ferias, faciem templi coronis aureis adornans, thuribulis et ceteris ad processionem ordinatis? Igitur si ad terreni principis presentiam quodammodo renouatur pachalis sollempnitas, dignum et religiosum ualde ÷ ut mundi domina gloriosa Maria in suo sabbato honoretur sollempni officio, ad filii honorem qui diligit & honorat bonam matrem. Iam uero ne dicant insipientes apud se non recte cogitantes, quiescere faciamus omnes festos dies Marię a sabbato, quia non uidimus signa dei est opere precium referre quid operetur deus in constantinopolitana urbe, quo signo defendat sabbata Marię. In

hac metropoli ut relatu probabilium didicimus, ÷ quēdam basilica nomine lucenna, famosa *et* uenerabilis, in honore beatę uirginis *Marię*. Iñi ut mos ÷ in gretia habetur ipsius reginę iconia *que* gestat in gremio illum suum nobilem iesum primogenitum infantem. Hęc imago *per* uerecundę uirginis reuerentia, uelatur sindone oloserica. Hęc audet quisquam ciuium diuinę uirginis uultum respicere, *donec* inueniatur ad sextam feriam, crucis misterio purpuratam. Tunc sole iam ad occasum uergente, quando uespertina sinaxis Marię sollempnia incipit, tunc inquam expansum uelum inuisibili machina dei, repansum ostendit ciuibus celestem thesaurum. Quod uelum sursum arte dei libratum sic immobile perseuerat, *per omnes* noctis illius uigilias *et* singulas sabbati horas, quę marię laudes resonant, *cum* sollempni officio misse, usque ad terminum horę nonę. At uespere sabbati quę inicit sollempnia dominicę diei, uelum Marię iterum deponitur sine edituorum labore, & obnubilat illam sub magna ueneratione. Sic alternant, sic concordant, uicinę filii & matris sollempnitates, *et* se inuicem perueniunt honore, nec fallit unquam Marię horologium gratia dei in uelo positum, & non ingestum arte, mechanica grecorum. Quid longius? Marię memoriam diligentibus, sit ab ea pax *et* longa salus, ipso perstante, qui *cum* p. & spiritu sancto v. *et* r. d. per o. s. s. amen.*

XXXIII

Qvam dulcis & quam pia sit sancta Maria mater domini nostri iesu Christi, mater uidelicet misericordię *et* pietatis, erga eos qui eam diligunt & uenerantur, *et* quantum possunt auxilium eius & gratiam semper requirunt, ex quadam re quę quondam accidit aperte potest intelligi. Sicut prior certesu, uir uenerabilis dominus edricus, mihi qui hoc scribo retulit, *et* qui hęc quod refero, se uidisse & audisse asseruit, quidam monachus, wes monasterio leuricus nomine fuit, qui abbaciam certesii, dum eadem abbatia erat sine abbate, multis modis ut ean-

* Vivet *et* regnat deus per omnia saecula saeculorum.

dem abbatiam haber& quesivit, *sed* tamen hoc totum quod de hac abbatia querebat, erat *contra* uoluntatem abbatis sui, & contra uoluntatem monachorum eiusdem loci. *Sed* quamuis hii omnes noluissent, eiusque uoluntati contrarii essent, tamen per uirtutem regis qui tunc erat ibi positus fuit. Rex tamen postquam uidit quod abbati suo, et monachis eiusdem loci displicebat, eum de eodem abstulit, & misit ad abbatiam deolus, quę longe ab eodem loco distabat, et ibi aliquandiu mansit. Postea uero rediit ad locum certesu, & ibi iterum manere cepit. Non multo uero postquam ibi reuersus est, accepit eum quędam, grauis infirmitas qua et mortuus ÷. Quamuis autem iste leuricus fere in cunctis que agebat ualde erat reprehensibilis, sanctam Mariam tamen multum diligebat, eique secundum suam possibilitatem, semper seruiebat, & de eadem sancta Maria sepius in septimana bis uel missam cantabat. Cum autem ab eadem infirmitate quę eum ceperat ualde esset afflictus, morique timeret, mandauit suo abbati ut ad eum ueniret, eumque sibi antequam moreretur reconciliaret, ne si antequam reconciliatus fuisset moreretur, propter peccata sua dampnaretur. Dum ergo eiusdem infirmitatis molestia grauaretur, et huc illucque in loco ubi iacebat se uerteret, nesciens quid potissimum agere potuiss&, quod eum adiuuare posset, rogauit monachos qui ibi erant, ut pro dei amore, & sancta caritate ei misericordiam facerent, et euntes in monasterio pro eius angustiis quas patiebatur, omnipotentis dei misericordiam, & sanctam Mariam matrem misericordię exorarent, quatinus ei misericordiam faceret, eiusque animam cum de corpore exiret a penis quas timebat liberar&. Interim uero dum abbatem suum, quem mandauerat expectaret, et monachi in monasterio letanias & orationes pro eo facerent, loquelam amisit, & omuit, et similis mortuo fuit. Monachi uero qui in monasterio erant, et pro eo ibi orationes faciebant, ut hoc audierunt, statim ad eum cucurrerunt, tristes & dolentes, quod antequam moreretur inunctus non fuisset, & communionem corporis & sanguinis domini non percepisset. Cum itaque ante eum stetissent, uidentes quia omnino nichil loqui poterat, et sicut mortuus

iacebat, omnino ignorabant quid facere possent, quia nec sicut illi uiuo suam rectitudinem facere poterant, et nec sicut mortuum sepelire audebant. Dum itaque incircuitu eius essent, spumamque non modicam de ore eius exire conspicerent, magis que eum mortuum quam uiuum esse crederent, subito respirauit & se plangere cepit, et manum suam ad se retrahere, et ita dicere: Domina sancta Maria, domina sancta Maria, domina sancta Maria, gratias uobis reddo, de hoc quod me in hac die liberatum habetis, et quod ego dampnationem sicut promeruera non incurri. Quę dampnatio michi citius affuisset, nisi uestra miseratio, uestrumque auxilium protinus mihi adueniss&. Domina sancta Maria gratias uobis immensas reddo, de hoc quod uestrum filium dulcissimum dominum meum hodie pro me rogastis, quatinus ego eius corpus et sanguinem sumerem, & rectitudinem meam quam christianus habere debet non a mitterem. Post hoc rogauit priorem, & ceteros fratres qui ibi aderant, ut quamcitius possent corpus et sanguinem domini afferrent, eumque communicarent. Cum itaque sacra communio corporis et sanguinis domini, sicut rogauerat ante eum allata fuisset, cepit cum lacrimis dicere, se ueraciter et ore confitere, & corde credere, quod hoc corpus ueraciter esset corpus domini, quod de uirgine sumpsit, & pro peccatoribus in cruce pendit, et sanguis eius qui de latere eius profluxit. Deinde communicatus ÷, sicut rogauerat. Quo peracto, rogauit ut citius eum ungerent. Fecerunt ergo sicut eos rogaue-
rat. His itaque omnibus usque ad finem congruum perductis, benedixit monachos qui ibi erant, & absoluit, et monachi similiter ei fecerunt, eumque benedixerunt. Deinde posuerunt eum super cilicium, statimque spiritum reddidit letus et hilaris. Cuius animam sicut illi crediderunt qui ibi affuerunt & hec que de illo acciderant uiderant. sancta Maria quam dulciter reclamauerat suscepit, & ad bonum locum deduxit. Post hoc sepelierunt eum in suo capitulo benedicentes dominum et laudantes sanctam Mariam, que ei talem misericordiam fecerat, sicut illi uiderant. Hęc propterea de isto modo descripsi sicut audini, ut semper certi existamus, si sanctam Mariam matrem

domini, matrem uiaelicet misericordię & pietatis, semper sicut dignum est, diligamus, eiusque memoriam uenerabilem diligenter & sine intermissione agamus quod libenter nos adiuuabit, quotiens nobis opus fuerit, ut potius a penis ęternis, si pro peccatis nostris eas promeruimus liberabit, & liberatos in ęternum saluabit. Sancta Maria quę tam dulcis, et pia predicatur, et creditur, animas nostras suscipiat, & ad ęternę felicitatis gaudia perducatur, cum presenti uite finem fecerimus amen.

XXXIV

F	rater quidam qui in cenobi.....	o.
M	ilitabat celorum domin.....	o.
D	ei matri tamquam et fili.....	o.
D	ecreuerat seruire sedul.....	o.
C	um conuentus illa finiera.....	t.
Q	uę cantare nocte consueuera.....	t.
C	oram ara solus hic adera.....	t.
H	erę suę soluens quod uouera.....	t.
D	ie uero per horas singula.....	s.
P	ost expletas horas canonica.....	s.
G	loriose Marię propria.....	s.
D	ecantabat laudes et gratia.....	s.
M	ulto quidem hoc egit tempor.....	e.
N	on negligens, sed deuotissim.....	e.
D	onec quadam tentus grauedin.....	e.
N	on ualebat debitum redder.....	e.
M	orbus quidem nimium affluui.....	s.
O	ra guttur extra, interiv.....	s.
O	cuparatus ut neque uocibv.....	s.
N	eque cibus pateret aditv.....	s.
S	ed & partes totius corpori.....	s.
I	ntra breue spacium tempori.....	s.
V	idebantur quasi exanimi.....	s.
T	anta erat uis egritudini.....	s.
P	reualentę dolore febriu.....	m.

L	aborabat uir dei nimiv.....	m.
U	t dicerent circumastantiv.....	m.
Q	uidam: iste iam reddet spiritu.....	m.
C	vius rei audito nunti.....	o.
T	otus ad ÷ conuentus ilic.....	o.
E	t pro fratre ut morti proxim.....	o.
F	lent, et orant, ungentes ole.....	o.
E	xpletis his ceperunt psaller.....	e.
U	t in tali mos est discrimin.....	e.
A	dmirantes tam diu uiuer.....	e.
Q	uem uidebant nec flatum traher.....	e.
O	culorum defecto lumin.....	e.
D	esierant moueri palpebr.....	e.
I	am pallore infecta faci.....	e.
M	embra mortis rigeabant frigor.....	e.
I	n aera consperso ciner.....	e.
F	estinabant fratres externe.....	e.
C	ilicium ubi a corpor.....	e.
E	gressio fieret anim.....	e.
D	icebatur fere ab omnibv.....	s.
H	eu quam male, multum tardauimv.....	s.
Q	uod opus ÷ istis paratibv.....	s?
N	unc uidetis quia est mortuu.....	s?
D	vm hæc fiunt, ecce intere.....	a.
F	elix illa felix puerper.....	a.
S	e collocat iuxta cubili.....	a.
P	ulchra nimis in ueste candid.....	a.
&	admota ad frontem dexter.....	a.
L	oquebatur cum egro tali.....	a.
M	i dilecte quid facis? nimi.....	a.
A	ttritatus es diu molesti.....	a.
I	niustum ÷ ut his doloribv.....	s.
T	e patiar uexari ampliv.....	s.
Q	vem & ego, et meus filiv.....	s.
T	am deuotum nobis conspeximv.....	s.
E	go mater misericordi.....	e.

C	apellano meo succurrer.....	e.
H	uc adueni; <i>nunc</i> ad me respic.....	e.
N	e timeas, euades optim.....	e.
E	<i>t</i> extrahens e sinu uber.....	a.
S	acro lacte rigabat ulcer.....	a.
Q	ve circa os erant perhorrid.....	a.
P	ost <i>hec</i> statim recessit domin.....	a.
P	rius tamen adiecit paululv.....	m.
D	icens <i>hoc nunc</i> habeto premiv.....	m.
O	b inpensum mihi seruiciv.....	m.
P	ossessurus perhenne gaudiv.....	m.
N	am qui meo seruire fili.....	o.
S	tuduerint, <i>et mihi</i> sedul.....	o.
S	ecuri sint de facti premi.....	o.
V	ita uiuent <i>que</i> car& termin.....	o.
E	ger uero mox capud erigi.....	t.
N	ec iam eger, a lecto prosili.....	t.
E	<i>t</i> medicam dum nusquam respici.....	t.
E	uilans <i>hec</i> fratribus intuli.....	t.
H	ic affuit regina glori.....	e.
S	eruum suum me saluum facer.....	e.
&	uos ei nil reuerenti.....	e.
E	xihibentes, peccatis uti.....	que.
D	vm uidistis quid mihi facere.....	t.
N	unc perastis ubi reconbere.....	t.
S	i tumultus uester non fieri.....	t.
N	on tam cito forsane recedere.....	t.
F	ratres uiso quod sic surrexera.....	t.
T	error ingens omnes preoccupa.....	t.
I	gnorantes quid factum fuera.....	t.
U	erba fratris nullus perpendera.....	t.
T	antus quemque stupor inuasera.....	t.
P	salmodie uox nulla resona.....	t.
Q	ui <i>nunc</i> flebat, pro metu trepida.....	t.
A	t tunc ille in se rediera.....	t.
E	<i>t</i> quid factum sit, eis recita.....	t.

P	er ordinem sicut contigera.....	t.
S	ic que mentes eorum reuoca.....	t.
S	uperfluum ÷ nobis querer.....	e.
S	i quas laudes de tanta uirgin.....	e.
S	tuduerunt hi tunc exercer.....	e.

Qui uidebant mortuum uiuere. Benedicta sit talis domina. Quę sic suis fert medicamina. Ipsa nobis fiat propitia donans nobis uite remedia. Nati sui suosque seruulos. A peccatis faciat liberos. Nosque suis per dies singulos. Obsequiis reddat idoneos Deo pura nos habitacula. Apte, mundę ab omni macula. Ut post huius uite curricula. Guadeamus secum in secula. Cuius ope cuius antidoto. Mundo salus rediit perditio. Ipsi una cum suo filio. Honor uirtus et iubilatio. Amen. eterna resonent domino.

XXXV

Olim erat cognitus. Quidam alter monachus. In illa pro-
uincia. Quę fertur burgundia. Hic amabat nimium. Chris-
tum dei filium. & Mariam virginem Eius matrem propriam.
Non minus sed pariter diligebat dulciter. Atque suis laudi-
bus. Multum erat deditus. Quibus sepe alios. Incitabat
monachos. Hoc peregit tempore quo uixit in corpore. Nocte
quadam lacrimis. fessus ac uigiliis. Obdormiuit paululum.
super stratum proprium. Sed statim euigilans. nondum bene
dormiens. Mox Marię psallere cepit deuotissime. Matutinas
proprias, atque preces reliquas. Quas solitus fuerat, et illi
deuouerat. Dum hec ita ageret exclamauit fortiter. De hinc
magis anxie. cepit uoces edere. Quibus fratres territi. & nimis
attoniti vtiusquisque ilico. suo surgit lectulo. Atque illuc
properat. quo voces audierat. Et dum ita pariter. currebant
uelociter. Ecce tres de monachis. qui erant con aliis. Sur-
sum uoces plurimas. audiunt in aera. Sed quid uellent dicere.
nequeunt dinoscere. Quia adhuc forsitan. tam digni non
fuerant. Vt scirent celestia. que fiunt in aera. Tamen cur-

runt citius. ad egrum cum fratribus. Vocem cuius clauserat. grauior infirmitas. Ad quem cum perueniunt. mortuum reperiunt. Adhuc tamen firmiter, credunt quia uiueret. Et ut scirent certius accedebant propius. Auscultabant tacite. & nimis sollicite. Si tam cito spiritus. recessisset. funditus. Sed in uanum fuerat. quia iam dicesserat. Morte quidem subita. exierat anima. Quod ubi conperiunt. eius planguens exitum. Atque uoces lugubres. promunt satis dulciter. Persoluentes anime. quod mos ÷ ecclesie. Post hec corpus abluunt. et ut decet induunt. Tunc petunt ecclesiam, ut cetera compleant. Que sunt necessaria. sicut iubet regula. & ibi cum corpore uigilant assidue. Effundentes lacrimas. et magna suspiria. Vsque quo in crastinum. pergunt in capitulum. Satis quidem territi. & perfusi lacrimis. Vbi simul capiunt. de illo consilium. Si posset cum fratribus. qui sic erat mortuus. Sepeliri merito. nunc in cimiterio. Sed hec quidam monachi. contradiecti fieri. Nam illo dominico. carebat uatico. Quod coniungit animas. in unum Christicolas. In sancta ecclesia. hic & in celestia. At hec contra alii. dicebant quam plurimi. Hoc nullus legitime. potest contradicere. Quid non foret positus. cum Christi fidelibus. Nam quamdiu iuxerat. castam uitam duxerat. Et pene cotidie. suinebat dulcissime. Corpus christi domini. quo saluari credidit. Sicut & nos credimus. qui hoc idem suimus. His uobis & aliis. discordantes monachi. Tandem tale statuunt. inter se consilium. Vt deum humillime. orarent assidue. Quatinus ostenderet. quid de illo fieret. Tunc in nocte proxima. mortuus per somnia. Apparuit fratribus. illis dissidentibus. Monens ne solliciti essent, nec conterriti. De hoc quod obierat. morte subitanea. Sed gauderent potius. nam iam erat positus. Cum sanctis in gloria. per Marię merita. Cui consueuerat. semper et deuouerat. Reddere quam plurimas. laudes. atque gratias. Diebus ac noctibus. quo ualebat dulcius. Et tunc quando spiritum. exalauit ultimum. Illius inceperat. matutinas proprias. Per quas esset amodo. saluus sine dubio. Nam ubi finierat. sicut dictum fuerat & illius animam demones deduc-

erent. *Secum ad supplicia. cum magna leticia. Verberantes fortiter. & nimis crudeliter. Et ipsa his uocibus. clamaret flebilibus: Heu, heu misera. et plusquam miserrima. Nonne tibi melius. esset & utilius. Si non fores condita. quam sic esses tradita. Ve tibi quid facies. uel ubi confugies. Si data suppliciis. maioribus fueris. Quid his cruciatibus. potest esse peius. Et quid proficit. heu miserabilis. Quod Christus ÷ mortuus. innocens pro omnibus. Et quia cum uoluit. surrexit a mortuis. Si sic penis fueris. relicta perpetuis. Vel quid modo proficit. quod Marię uirgini. Inpendebas proprium deuote seruicium. Nisi hoc ut conspicias. quod grauius pateris. Maiora supplicia. ue tibi o misera. Ecce dum flebiliter. Sepius hæc diceret. Adest dei genitrix. Maria cum angelis. Velut sol irradians. et cuncta illuminans. Et coniurat fortiter. statim illos demones. Per patrem et filium. & per sanctum spiritum. Qui sic suum proprium. flagellabant monachum. Vt illum dimitterent. Nec ultra tam tangerent. Nam dum uiuus fuerat. sic sibi seruierat. Dulciter cotidie. et sic deuotissime. vt deberet amodo saluus esse merito. Et ut ita fieret. uolebat ut uiueret. Secum in perpetuum. ob suum seruicium. Ad hoc tristes demones. dixerunt ferociter. Illi sanctę uirgini. que dominum genuit. Quod illi non parcerent. nec eum dimitterent. Sed tenerent firmiter. & cederent acriter. Quia illis maximam. fecerat iniuram. Quoniam eos spreuerat. necnon & reliquerat. Quos dudum per plurima. sequebatur uitia. Quibus nostra domina. Maria dulcissima. Indignando taliter. respondit uelociter: O digni incendiis. et penis perpetuis. Cur audetis talia. proferre mendatia. Coram me quam minime poteritis fallere? An nescitis miseri. quia illum genui. Qui uult pro me facere. semper libentissime. Ea quidem omnia. quę sunt mihi placita. & uos flammis tradere. potest quo uult tempore. Quod faci& concito. certe sine dubio. Nisi meus monachus. statim liberabiter. Nam requiram unicum. illum meum filium. Qui me satis diligit. et ue uobis fuerit. Quia scit ueraciter. hic monachus qualiter. Mihi deuotissime. inceperat reddere. Proprium seruicium. cum*

reddidit spiritum. Quapropter suppliciiis. uos tradet perpetuis. & monachum liberum. reddet in perpetuum. Tandem uicti demones. & confusi turpiter. Discesserunt territi. uerbis huiusmodi. Et sicut ait omnibus. liber a demonibus. Remansi cum domina. Maria carissima. Reddens illi gratias. quę me liberauerat. et ipsa me talibus. confortat sermonibus: O fili karissime. sum regina glorię. Que te feci liberum. fugans turbas demonum. Ne timeas moneo. saluus eris amodo. Pericipiens premia. mecum ęternalia. et cum meo filio. semper sine dubio. Cum ceteris omnibus mihi seruientibus. Ob hoc quod dulcissime. michi & assidue. Persoluebas plurimas. laudes atque gratias. Dvm licuit uiuere in mortali corpore. His finitis siluit. Maria & abiit. Vndique spiritibus uallata cęlestibus. Sed prius posuit, ubi illa uoluit. In loco tutissimo. ubi nullum timeo. Sed post finem seculi. cum resurgent mortui. Cum sanctis in gloria. manebo perpetua. & quod dico credere. potestis certissime. uos itaque socii. mei dilectissimi. Iam de meo corpore. quod debetis facite. Cum honore debito. ut conuenit monacho. Nam non mihi conuenit. perdere quod tribuit. Diuina elementia. per Marię merita. Per uos quibus maxime. deberem proficere. Et tamen si proprium. corpus foret positum. Foras ubi laica. sunt sepulta corpora. Semper meus spiritus. saluus esset funditus. Sed ne plus moremini. facite quod alii: Precor adhuc me super. fratres mei dulciter. Vt Marię filio. atque illi sedulo. Seruiatis omnibus. modis atque uiribus. Nam faciunt liberos. omnes suos seruiuos. A malis insidiis. et penis perpetuis. Quando tempus exigit. sicut mihi contigit. Et hoc quidem aliis. uostris mando sociis. Vt non ista negligant. sed cuncta proficiant. Marię seruicium et meum obsequium. Sicut uobis retuli breuiter ut potui. Sic ipsius gratiam. habetis dulcissimam. Et mecum similiter. Regnabunt feliciter. Post hoc ille mortuus. nale dicens fratribus. Subito disparuit. ab illorum oculis. Fratres qui hoc uiderant. mane cuncta recitant. Abati et aliis. qui aderant monachis. Qui gaudentes nimium. laudant dei filium. Cuius mater talia. fecerat miracula. Atque

ipsi uirgini. statuerunt fieri. Deinceps quam plurima. deuote seruicia. Sic per uisum moniti. discordantes monachi. Nunc concedunt fratribus. quod negabant primitus. Et cum illis mortuum. ex more sepeliunt. Suo cimiterio. in loco sanctissimo. Cum hymnis et laudibus. & cum magnis fletibus. Emendantes domino. animam altissimo. Vt eam absolueret et ei concederet. Ea que promiserat. Maria dulcissima. Scilicet perpetua. sunt sine fine premia. Cum suis karissimis. et dilectis filiis. Eia mi domini. fratres atque socii. Amemus feruentius amodo et dulcius. Mariam altissimi. genitricem domini. amen. Finit de miraculis, Sanctę MARIE virginis.

